

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

KOROŠKI SLOVENCII

MESEC MAJ 1950 NAJ BO

MESEC ZADRUŽNE ŠTEDNJE!

Naši prihranki spadajo v naše

Hranilnice in posojilnice!

LETNIK V

DUNAJ, V ČETRTEK, 25. V. 1950

ŠTEV. 38 (311)

Našo mladino morajo vzgajati resnično ljudski učitelji

Predzadnjo nedeljo — kakor po-
drobneje poročamo na drugem me-
stu — je bil v Dobrli vesi materin-
ski dan, ki so ga pod spretnim vod-
stvom tov. dr. Sienčnikove priredili
naši najmlajši kulturno-prosvetni de-
lavci — pionirji.

V tej zvezi moramo opozoriti na
nekatero stvar, ki so zelo značilne
zlasti za doblaveško učiteljstvo, ki je
izrazito šovinistično in protisloven-
sko. Ta slovenska prireditelji, kakor
seveda vsaka, jim je bila trn v peti.
Zato so spet enkrat prišli na dan z
vso svojo mržnjo do slovenskega
ljudstva, njegovega jezika in njego-
ve bogate kulture. Pri tem je očitno
igrala pomembno vlogo tudi zavist,
zakaj tudi nasprotna stran je ob ma-
terinskem dnevu pripravljala prire-
ditev, iz katere pa ni bilo nič. Zato
je razumljivo, da je ob popolnem
uspehu naše prireditve jeza in sov-
raštvo še večje.

Gonja proti slovenski prireditvi,
zlasti proti nastopu slovenskih otrok
se je začela že v soboto popoldne.
Ko je bila v Narodnem domu glavna
vaja, je prišel tja orožnik in zahte-
val tov. dr. Sienčnikovo, ki je pri-
reditelji vodila. To očitno z name-
nom, da bi ustraševal otroke, ki so
sodelovali in jih od tega odvrgel.
Toda moral je spet oditi, ne da bi bil
kar koli opravič. Nihče se ga ni
ustrašil in vaja se je mirno nadalje-
vala.

Ker so imela nekatera dekleta, ki
so sodelovala pri prireditvi, v šoli do
16. ure ročna dela, vaja pa se je za-
čela že ob 15. uri, so prosila učitel-
jico, naj jim tokrat dovoli, da od-
idejo eno uro prej iz šole. Učiteljica
se je tozadevno obrnila na nadučitelja
Köstingerja (ki je mož znane
voditeljice BHS Ane Köstinger), ki
tega seveda ni dovolil, čeprav je
splošno znano, da otroci lahko iz-
ostanejo po pol dneva iz šole, če so-
delujejo pri kakšni prireditvi ali če-
mu podobnemu v šovinističnem
„Haus der Heimat“. Temu se ob da-
nih razmerah tudi ne čudimo, zakaj
od ljudi, kakršni so Köstingerji in
vsi ostali BHS-ovski pristaši, je pač
težko kar koli drugega pričakovati.

V ponedeljek, dan po prireditvi,
so bili slovenski otroci izpostavljeni
v šoli najhujšim šovinističnim iz-
padom in šikanam s strani učiteljev,
pa tudi stalnemu zlobnemu nagaja-
nju s strani nahujskanih sošolcev.
Učitelj Fuiko je med poukom pokli-
cal naše otroke na „odgovornost“
zaradi tega, ker so sodelovali pri
slovenski prireditvi. Pol ure jih je
zasliševal in zasmehoval: „Zakaj ste
nastopili?“ „Da se sploh upate na-
stopiti na slovenski prireditvi. Kaj
imate tukaj iskati? Pojdite v Jugo-
slavijo! Še vstopnine niste pobirali,
da bi privabili več ljudi. Vse bo še
drugače prišlo, ko boste enkrat sta-
rejši.“ In nadaljeval je: „Od leta
1945 naprej smo se borili, da tukaj
ni Tita in še vedno ne daste miru.
Da ja nikoli več ne boste igrali. Če
so že starši tako neumni, bodite vsaj
vi pametnejši!“ Pri tem seveda ni
mogel opustiti napadov na novo Ju-
goslavijo. Dejal je, da jemljejo v Ju-
goslaviji otroke na počitnice samo v
bogatejše kraje, da jih s tem slepijo.

V resnici da je spodaj velika revščina.

Prvi uspeh tega polurnega „po-
uka“, ki si ga je dovolil učitelj Fui-
ko, je bil, da je šolar Karner iz Do-
brle vesi takoj, ko se je učitelj za
nekaj časa odstranil, polglasno za-
klical dekletom: „Obesili vas bomo!“

Za take razmere, za vso šovini-
stično in protislovensko vzgojo na
dobrlaveški šoli nosi vso odgovor-
nost predvsem nadučitelj Köstinger.
Slovenci v doblaveški občini ga do-
bro poznajo in so nam o njem in
njegovi „vzgoji“ tudi že marsikaj
povedali. Ena njegovih lastnosti je
ta, da otroke silno rad pretepa, zato
se ga vsi bojijo. Da to za njega ni
ravno najboljši izpričevalo, bo nam
vsakdo potrdil.

V svoji mržnji do vsega sloven-
skega se je seveda tudi on znosil nad
slovenskimi otroci, ki so preteklo
nedeljo sodelovali pri slovenski pri-
reditvi. Pustil je popisati vse otroke,
tiste, ki so nastopili in tudi tiste, ki
so se prireditve udeležili kot gledal-
ci. Zagrozil jim je, da bodo zato
strogo kaznovani. V šoli jih je izpra-
ševal kot na kakšni sodnijski obrav-
navi in jih svaril, naj nikoli več ne
nastopijo na kakšni slovenski prire-
ditvi. „Avstrijci morajo ostati Av-
strijci“, je poudaril, „Titovci pa naj
gredo v Jugoslavijo“. Prav gotovo

je rekel še mnogo več, česar se pa
otroci ne upajo povedati, ker imajo
strah, da jih zato ne bi pretepel.

Omenjeni šovinistični izpadi učitelja
Fuika in nadučitelja Köstingerja
ter vsa „vzgoja“ teh dveh „vzgo-
jiteljev“ seveda ni ostala brez učin-
ka na del šolarjev, ki jim je na ža-
lost čestokrat tudi od doma poznana
narodna nestrpnost. O tem zgovor-
no priča naslednji primer:

Ko sta dve dekleti šli k tov. dr.
Sienčnikovi, da ji povesta o teh do-
godkih v šoli, so ju pred Sienčniko-
vo hišo čakali sošolci fantalini, na
katere Köstingerjeva „šolska vzgo-
ja“ ni ostala brez primerne učin-
ka. Grozili so jima, da ju bodo ova-
dili pri nadučitelju, ker zahajata k
tov. dr. Sienčnikovi in potem bo-
sta že videli, kaj bo.

Da nadučitelj Köstinger daje na
šoli šovinizmu potuho, da ga goji,
nam kaže še ta-le primer: Učiteljica
ročnih del je prepovedala neki
učenki, izdelati v uri za ročna dela
prtiček s slovenskim besediščem, ki
ga je učenka hotela pokloniti svoji
mami za materinski dan.

Zaradi takšnih razmer na doblaveški
šoli se je podpredsednik Demo-
katične fronte delovnega ljud-
stva tov. dr. Luka Sienčnik zgasil
minuli torek pri okrajnemu šolske-
mu nadzorniku Maklinu v Velikoveu

in proti takšnim nedostatkem, ki jih
slovensko ljudstvo nikakor ne more
trpeti, odločno protestiral. Zahteval
je, da šolska oblast podvzame kora-
ke, da se take razmere na doblaveški
šoli odstranijo in ga kot pri-
stojnega v okraju pozval, da tudi on
stori svoje. Zahteval je zadožčenje
pred vsem razredom ter odstranitev
učitelja Fuika in nadučitelja Köstingerja.
Povedal mu je tudi, da je proti
Köstingerju slišati mnogo pritožb,
ker otroke pretepa, kar pa starši ne
morejo dopustiti. Okrajni šolski
nadzornik Maklin je obljubil, da bo
sam šel v Dobro ves in to pred raz-
redom popravil, proti učitelju Fuiku
pa do bo uvedena disciplinarna pre-
iskava. To so besede in obljube pred-
stavnika šolske oblasti, ki pa jim bo-
mo verjeli šele takrat, ko bomo vi-
deli dejanja!

Pokazali smo razmere na doblaveški
ljudski šoli, ki je vzor šole, kakršno
si zamišljajo šovinistični krogi. Stvari,
ki se tu dogajajo, koroški Slovenci
nikakor ne moremo dopustiti, da bi
naše otroke šovinistični učitelji ši-
kanirali, jih pretepali in jim grozili
zato, ker sodelujejo na slovenskih
prireditvah. Kje je tu tista enako-
pravnost, o kateri govorijo predstavi-
niki oblasti, o kateri sta se na zad-
nji seji deželnega zbora širokousti-
la deželni glavar Wedenig in dr. Ka-
rišch? Ali se tako ustvarja pomiri-
tev v deželi, tako goji prijateljstvo in
mirno sožitje med slovenskim in av-
strijskim prebivalstvom. Puhle fra-
ze, prazne obljube in zagotovila tak-
(Nadaljevanje na 2. strani)

Naša mladina odločno postavlja svoje zahteve

Zveza slovenske mladine je ime-
la preteklo soboto popoldne v ce-
lovškem radiu v okviru oddaje „Glas
mladine“ četrturtno radijsko odda-
jo. V okviru te oddaje naše mladine
je govoril predsednik ZSM tov. Jan-
ko Ogris in so nastopili pod vod-
stvom tov. Silana šmihelski tambu-
raši s „Triglavskim maršom“, „Sav-
skimi valovi“ in partizansko „Na
oknu glej obrazek bled“.

Tov. Janko Ogris je v svojem na-
govoru dejal:

„Nedavni prvi Kongres Zveze slo-
venske mladine je bil ponovna izpo-
ved globoke demokratične zavesti
slovenske mladine, ki noče šovini-
stične ožine, temveč široko proži
roko vsej avstrijski mladini, da

skupno z njo ustvarja lepšo in sre-
nejšo bodočnost.

V ožigled te svoje široke demo-
katičnosti je slovenska mladina
tembolj presenečena in razočarana
nad načrtno gonjo, ki se je v zad-
njem času gnala proti zadnjim
ostankom slovenskega pouka na dvo-
jezičnih šolah. Slovenska mladina
ne more dopustiti, da bi se tu mimo
nje in brez nje reševalo vprašanje,
ki zadeva predvsem njo. Zato nujno
odklanja izrabljanje tako imenova-
ne pravice staršev, ki v danih raz-
merah tukaj na Koroškem ne pred-
stavlja demokratičnega postopka,
temveč izrabljanje sile močnejšega
nad slabotnim.

Slovenska mladina izjavlja: Pri
reševanju dvojezičnega šolstva ne

gre za tako ali drugačno papirnato
odredbo, temveč gre za resnično
ljudske učitelje, ki bodo spoštovali
ali vsaj priznali tudi slovensko kul-
turo, ne pa nas odtujevali od lastne-
ga naroda. Zato je slej ko prej za-
hteva slovenske mladine v šolskem
vprašanju zahteva po ustanovitvi
slovenske gimnazije in slovenskega
učiteljskega v Celovcu.

Mir bo na Koroškem šele tedaj,
ko bo prenehalo vsako razpihovanje
narodne nestrpnosti, ki prav tako
okužuje mladostno miselnost in raz-
pihuje strasti kot pornografija. Zato
slovenska mladina zahteva poleg za-
kona, ki prepoveduje pornografijo,
tudi zakonito prepoved širjenja na-
rodne nestrpnosti potom knjige in
tiska.

Slovenska mladina odločno pobi-
ja vsako šovinistično in fašistično
miselnost tudi v lastnih vrstah in
želi v resnem prizadevanju z demo-
katično avstrijsko mladino in mla-
dino vsega sveta v medsebojnem
spoštovanju in spoznanju ustvariti
pogoje za mir med narodi.

Slovenska mladina, ki se ni orga-
nizirala za zeleno mizo, temveč v kr-
vavi ognjeni borbi, dobro pozna gro-
zote vojne in se zato z vsemi silami
bori za resničen, demokratičen mir
na svetu. Na koroškem je pogoj za
ta mir popolna enakopravnost slo-
venskega človeka! Avstrijska mla-
dina, pozivamo, te, da z nami vred stre-
miš za ustvaritvijo miru na Koro-
škem. Če že gotove plasti iz stare
generacije ne morejo iz svoje šovi-
nistične miselnosti, mi mladi jim
pokažimo, da je tudi na Koroškem
mogoče življenje brez narodnega
sovražstva, da je tudi na Koroškem
mogoče resnično enakopravno so-
žitje med slovenskim in avstrijskim
narodom!

Na povabilo Slovenske prosvetne zveze bo priredilo

Slovensko narodno gledališče v Ljubljani

Gotovčeva opera

ERO Z ONEGA SVETA

v nedeljo, dne 4. junija 1950 ob 11. uri dopoldne

v mestnem gledališču v Celovcu

Slovenska prosvetna zveza vabi vse koroške Slovence in ljubitelje slovenske kulture, da obiščejo to kulturno prireditev, ki bo za slehernega našega rojaka nepozaben doživljaj.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

Avstrijski državni problem št. 1

Avstrijska državna policija v Celovcu in žandarmerijska poveljstva širom Slovenske Koroške so po večmesečnem temeljitem in doslednem zasledovanju končno odkrile središče izredno nevarne zarote proti obstoju demokratične Avstrije! To odkritje se je posrežilo šele po stalnih prijavah krajevnih organov državne varnosti, ki so v zadnjih mesecih iz vseh koncev in krajev javljale skrajno sumljivo premikanje nekega vozila z doslej v večtisočletni zgodovini „nedeljene koroške domovine“ nikdar ugledanimi čudnimi pisanimi znaki.

Prvo zaslugo pri odkrivanju nezkušenega zločina si je priporila žandarmerija v Dobrli vesi. Nato je zasledoval zadevo s posebnega priznanja vredno vztrajnostjo in doslednostjo že svojčas na Poljskem preizkušeni bivši SS-policist Plötzender, danes zaslužen čuvár zakonitosti pri žandarmeriji v Kotmari vesi. Nato sledijo žandarmerijska poveljstva Železna Kapla, Pliberk, Bistrica v Rožu, Rožek itd. Zadnji naskok pa je izvedla državna policija koroškega glavnega mesta Celovec, ki je vsled vsestranske čuječnosti ugotovila, da se omenjeno vozilo nahaja po navadi kljub dežju in snežnemu metežu na dvorišču neke celovške garaže. S tem je bil dan zadnji dokaz, da gre za skrajno nevarno zadevo.

Zvezna policijska direkcija je zato takoj obvestila Varnostno direkcijo za Koroško v Celovcu. Zaradi izredne pomembnosti povsem izrednega slučaja je slednja javila vso zadevo Vezniim centralnim oblastem na Dunaju, ki so takoj odredile temeljito in vsestransko najstrožjo zaupno preiskavo, ki se je vršila od jesenskih mesecev in dovedla 11. majnika 1950 do naslednjih zgodovinskih odkritij:

V Celovcu se je spomladi 1949 prvič pojavil tovorni avto, ki razen številke K 2926 nosi še nek na zemlji doslej nepoznan napis. S pomočjo posebnih znanstvenikov se je moglo po večmesečnem študiju končno razvozlati, da se glasi nerazumljivi napis

Zveza slov. zadrug
Celovec
Telefon 21-29

Arabske številke so končno nakazale celovški Zvez. pol. direkciji sled in tako se je posrežilo dobiti v roke odgovorne zločince. Dne 11. maja 1950 ob 11. uri se je po večkratnem policijskem zaslišanju končno priznal k zločinski vsebini napisa tudi verjetni glavni krivec dr. Mirt Zwitter. Omenjeni pa se je skušal zagovarjati na zelo enostaven in zato tembolj zlonameren način:

1. Da je napis napisan v pravem domačem slovenskem jeziku.
2. Da je ta jezik splošno v navadi med ljudmi, ki se imenujejo koroški Slovenci.
3. Da ti ljudje prebivajo v znatnem predelu koroške domovine.
4. Da bi ta jezik moral biti po temtakem znan tudi pri večini manj zakonitih koroških oblasteh.

Našo mladino morajo vzgajati resnično ljudski učitelji

(Nadaljevanje s prve strani)
šnih razmer ne bodo spremenila. Koroški Slovenci končno hočemo videti dejanja in učinkovite ukrepe za zagotovitev našega narodnostnega razvoja.

Šolstvo na Slovenskem Koroškem je treba preurediti, to je res, toda ne tako, kakor si to preureditev zamisljajo gg. Wedenig, Karisch, Skrienzi in njim podobni, ki so se v tej zadevi zgledovali pri zvezni vladi na Dunaju, temveč tako, kakor to zahtevamo koroški Slovenci, kakor to odgovarja osnovnim pravicam vsakega naroda in potrebam sloven-

To nezaslišano domnevo je službujoči preiskovalni uradnik v celoti zavrnil. Ugotovil je, da je po mednarodnem pravu v vsakem slučaju uporabljanje slovenskega jezika na Koroškem in še posebno na tovrstnih avtomobilih prepovedano in protidržavno:

1. Nove Avstrije, ki jo bodo vezale svečane izjave in obljube ob priliki sklepanja njene državne pogodbe, še ni in zato ne more izpolnjevati teh obveznosti!
2. Stara avstrijska republika, ki jo obvezujejo določbe senžermenske pogodbe, pa prav tako ne more biti dolžna, da dovoljuje slovenski jezik v takih slučajih, kot je to napis na popolnoma privatnem tovrnem avtomobilu!

3. V ostalem pa se bo že našel zakon, ki brez dvoma preprečuje uporabo slovenskega jezika na tako velevažnem mestu, kot je to napis na tovrnem avtomobilu za prevažanje gnojil in ribje moke.

Kljub vsem navedenim dokazom zakrknjeni krivec ni uvidel svojega zločina. Zato mu je Zvezna policijska direkcija obljubila pismeni dokaz svoje ustavnosti, zakonitosti in demokratičnosti.

Tako bi se lahko glasilo uradno poročilo o avstrijskem državnem problemu šte. 1, ki že nekaj mesecev zaposluje celovške patentirane demokrate. Za prvo silo sem ga spisal v spomin nepozabnega 11. maja 1950 jaz:

Dr. MIRT ZWITTER

Najgnusnejša sredstva so jim dobrodošla

Bajtiše. — Naš bajtiški dopisnik nam je te dni poslal pismo, iz katerega prinašamo nad vse zanimivo vest, ki bo gotovo zanimala vse naše bralce. V omenjenem pismu je med drugim rečeno:

„... Zdaj pa hočem omeniti še nekaj prav posebnega, kar gotovo ne bo zanimalo samo vas, temveč vse zavedne in poštene koroške Slovence.“

Med partizanskimi invalidi, ki prejemajo od Jugoslavije redno mesečno invalidnino, je tudi tov. Herman Grabner iz Bajtiša. Po poklicu je cestni delavec in živi v zelo slabih socialnih razmerah. Njegova žena mu je umrla 1947. leta in je zdaj sam z dvema osem in devet let starima otrokoma, ki ju mora preživljati. Kljub temu, da je 50-odstotni invalid, mu Avstrija do danes ni dala niti groša podpore, čeprav je v borbi proti fašizmu, kakor vsi slovenski partizani, tudi za njeno neodvisnost prelivljal svojo kri.

Zdaj prejema, kakor mnogo drugih partizanskih invalidov, iz Jugoslavije redno mesečno invalidnino v znesku 1200.— dinarjev, kar je nekaj več kot 300.— šilingov. S tem mu je mnogo pomagano in se je njegov socialni položaj nedvomno nekoliko zboljšal, saj kot 50-odstotni invalid, ne more več v taki meri opravljati svoja dela kakor pa če bi

bil zdrav. Mi vsi mu to podporo iz srea privoščimo.

Našli so se pa ljudje, ki ne mislijo tako, ki mu invalidnino, ki jo prejema iz Jugoslavije, zavidajo in ki to nedvomno internacionalistično in človekaljubno dejanje socialistične Jugoslavije poskušajo izrabiti v svoje temne namene, t. j. v še nesramnejše in gnusnejše blatenje naše matične države. Da so to predvsem voditelji KPA in informbirojevski lakaji na Koroškem, ne bo težko uganiti. Saj vemo, da je njihov glavni posel blatenje in obrekovanje nove Jugoslavije in njene vodstva, kakor to pač zahteva „povelje od zgoraj“.

Tako poskušajo v to izrabiti tudi invalidnino, ki jo je slovenskim partizanskim invalidom priznalo ministstvo za socialno skrbstvo LRS. Pri tov. Grabnerju, ki je tudi član KPA, se je namreč zgledil sekretar KPA za okraj Borovlje Raimund in ga skušal pregovoriti, morda mu je dal celo „partijsko direktivo“ — „direktivo od zgoraj“, naj ne sprejme priznane mu invalidnine. Očitno zato, ker je Jugoslavija „fašistična“, zato „fašističen“, „imperialističen“, „izdajalski“ itd. tudi denar oz. invalidnina, ki jo prejema. Na tem primeru spet jasno vidimo, kako gnusnih in nemoralnih sredstev se informbirojev-

ska družčina poslužuje v svoji gorji proti Jugoslaviji. S tem ter z drugimi takimi in podobnimi ukrepi g. Raimund, vsi njegovi somišljeniki in naredbodajalci najboljše dokazujejo, koliko jim je za življenjske interese delovnega ljudstva. Ali so sami že kdaj mislili na to, da bi tov. Grabnerju dejansko pomagali, mu olajšali njegov težak socialni položaj? Ne, na to niso mislili in tudi ne mislijo. Pa kaj bi, saj to jih ne zanima, to tudi ni njihova naloga. Zanimajo jih le to, kako bi čim bolj ožrgnili socialistično Jugoslavijo. Da s tem delovnemu ljudstvu doma in na splošno ne koristijo, temveč samo škodujejo, o tem naj si bodo g. informbirojevci na jasnem.

Jugoslavija, ki ji očitajo nacionalizem, z enim internacionalističnim dejanjem za drugim pobija te klevetniške očitke. Internacionalistično dejanje pa je tudi to, da je pri priznanju invalidnine upoštevala tudi invalide na Koroškem, ki so v oboroženi borbi proti fašizmu utrpeli škodo na zdravju in jim s tem v znatni meri pomagala in za bodoče vidno olajšala težki socialni položaj. Vsak resničen demokrat, ki mu beseda demokracija in internacionalizem ni le fraza, bo znal pravilno oceniti ta človekaljubni ukrep socialistične Jugoslavije. Kako o tem mislijo informbirojevci in njihovi hlapčiči, je končno vseeno. Tudi oni bodo za svoje delo ob pravem času prejeli zaslužno plačilo. To je tako gotovo, kakor je trikrat tri devet!...

Toliko naš dopisnik. Mislimo, da je k temu vsak komentar odveč. V tej zvezi pa bi omenili nekaj sličnega, kar se je pred kratkim dogodilo v Trstu. Tamkajšnji informbirojevski vodja Vidali, ki je v gonji proti Jugoslaviji gotovo med prvimi, je šel tako daleč, da je prepovedal članom svoje „komunistične“ partije kaditi jugoslovanske cigarete. V tozadevno objavljenem sklepu Vidalijev centralni komite grozi s partijskim ukorom vsakemu članu, ki bi kadil jugoslovanske cigarete, ker so „izdelek izdajalske dežele“.

Taki ukrepi Informbiroja so nam samo dokaz, da se bliža čas, ko se bo nehalo njihovo zlobno početje, ko bo resnica o Jugoslaviji dokončno prodrla v ves svet, ko nihče več ne bo nasledal patentiranim informbirojevskim „internacionalizmom“. Njihove grožnje ter vse njihovo kričanje je samo izraz njihove onemoglosti in slabosti, ki je zdaj z nobenim manevrom ne morejo več zakriti.

Predzgodovina škofovskega posvečenja v Rimu

V petek preteklega tedna je bil v cerkvi „Santa Maria dell' Anima“ v Rimu posvečen v škofa profesor dr. Franc Jachym, ki ga je papež januarja letošnjega leta imenoval za koadjutorja (t. j. pomočnika in namestnika) dunajskega nadškofa kardinala dr. Teodorja Innitzerja. Ob tej priložnosti je papež podelil dr. Jachymu naslov titularnega nadškofa.

Bolj zanimiva pa je predzgodovina tega posvečenja:

Profesor dr. Jachym bi moral bi-

ti posvečen že v nedeljo dne 23. aprila t. l. v stolnici sv. Štefana na Dunaju, toda neposredno pred posvečenjem je, že oblečen v škofovska oblačila, pred zbrano visoko duhovščino in polno cerkvijo izjavil, da se ne čuti dovolj vrednega, da bi sprejel to mesto.

V nedeljo, dne 23. aprila t. l. je bila Štefanova stolnica na Dunaju nabito polna. Več tisoč ljudi z vsega Dunaja se je zbralo, da prisostvuje slovesnosti. Med številnimi visokimi cerkvenimi dostojanstveniki je bil tudi papeški internuncij (zastopnik) pri avstrijski vladi Dellepiane. Ob glavnem oltarju so se zbrali tudi visoki zastopniki zvezne vlade s kanclerjem Figlom na čelu in višji predstavniki zasedbenih sil.

Ko je bil prebran papežev dekret o imenovanju dr. Jachyma za koadjutorja, je le-ta, oblečen v škofovska oblačila, prisegel zvestobo in odgovoril na predpisana vprašanja, ki jih predvideva tako imenovani škofovski izpit, z jasnim da.

Nato je bila pontifikalna maša, med katero bi moralo biti posvečenje, kakor to predpisuje ceremonial. Ko pa je kardinal nadškof dr. Innitzer med mašo dr. Jachymu stavil zadnje predpisano vprašanje, če je pripravljen, da prevzame mesto škofa in bi se nato moralo pričeti ško-

fovsko posvečenje samo, je dr. Jachym najprej v latinskem in nato v nemškem jeziku izjavil: „Vaša eminenca, prečastiti gospod kardinal! Po premišljevanju zadnjih prebedelih noči se za škofovsko službo ne čutim dovolj sposobnega in — kdo bi kot duhovnik drugače mislil — tudi ne dovolj vrednega.“ Nato se je priporočal božji milosti in prosil duhovščino in vernike, da se ga stalno spominjajo v molitvi.

Po teh besedah je v polnem škofovskem ornatu odšel skozi množico iz cerkve in se odpeljal z avtomobilom, ki ga je že čakal pred cerkvijo, v svoje stanovanje.

Zbrano ljudstvo, ki ne pozna ceremonij, v prvem trenutku niti ni vedelo, kaj se je zgodilo, kardinal dr. Innitzer pa se je za trenutek onesvestil, da se je moral vsteti in je šele po krajšem presledku nadaljeval pontifikalno mašo. Tudi papeževemu internunciju so morali šele tolmačiti dogodek.

Skoraj ves svetovni tisk je pisal o tem dogodku in prinašal svoje komentarje in ugibanje o vzrokih tega koraka dr. Jachyma ter razna domnevanja o bodočih ukrepih Rima.

Kakor vidimo, pa papež prošnji dr. Jachyma, naj na to mesto postavi drugega duhovnika, ni ugodil, temveč dovolil le kardinalu dr. Innitzerju, da ga posveti v Rimu. Zato je bil dr. Jachym posvečen pretekli petek v Rimu.

Skladatelj Jakov Gotovac in njegov

ERO Z ONEGA SVETA

Čeprav je hrvatska izvirna opera na tvorba starejša od slovenske, saj je že prekoračila stoletnico svojega rojstva (prva izvirna hrvatska opera Vatroslava Lisinskega „Ljubav i zloba“ je bila v Zagrebu uprizorjena že v l. 1846!) in dasi nahajamo v vrsti hrvatskih opernih skladateljev številna znana imena, kakor n. pr. Ivan Zajc (avtor opere „Nikola Šubić Zrinski“ in še dvajset drugih oper), Franjo Vilhar (po rodu Slovenec), Vladoje Bersa, Blagoje Bersa, Srećko Albini, Antun Dobronić, Josip Hatze, Lujo Šafranek-Kavič, Fran Lhotka, Božidar Širola, Krsto Odak, Krešimir Baranović, Boris Pandopulo itd., si je med vsemi hrvatskimi opernimi skladatelji utrl pot in sloves v Evropo šele v zadnjem desetletju v večji meri edino Jakov Gotovac s svojo opero „Ero z onega sveta“. Ta pristno ljudska, komična opera je namreč prevedena že v osem jezikov in je bila izvajana na več kot trideset evropskih odrih, na katerih je dosegla nad 500 predstav, od tega nad 100 v Zagrebu in 60 v Ljubljani. Že samo po teh podatkih smemo sklepati, da je Gotovčev „Ero z onega sveta“ ne le najuspešnejše hrvatsko odsko delo, temveč tudi v vsej južno-slovenski operni literaturi.

Skrivnost uspeha Gotovčeve opere je iskati predvsem v dveh njenih pozitivnih lastnostih, ki sta „Ero“ priljubili in približali najširšim množicam opernih poslušalcev. V prvi vrsti ima „Ero“ za svojo osnovo vedro in veselo, na žegavi hercegovski narodni pripovedki temelječe in odsko zelo spretno razporedeno dejanje, kakor ga ima le malokatera komična opera v svetovni literaturi. Že po tej značilnosti odličnega libreta gre „Ero“ prednost pred malone vsemi jugoslovanskimi operami, ki prenekaterikrat boleha jo prav za slabostjo v libretistični zasnovi. Razen tega pa je znal Gotovac kot skladatelj z mojstrsko roko črpati glasbo iz pristnih narodnih prvin, iz hrvatskih, zlasti iz dalmatinskih in hercegovskih narodnih motivov, ki jih je skozi prizmo svoje umetniške osebnosti deloma dopolnil in obdelal v svojsko operno obliko, deloma pa tudi ohranil skoraj nepotvorjene in s tem ustvaril v širokem smislu učinkovito in privlačno, resnično narodno opero. Gotovac je že s prejšnjimi svojimi glasbenimi deli dokazal, da zna tenko prisluhniti narodni melodiji, doumeti nje bistvo in značilnost in jo živo poustvariti. Prav tako je že v prejšnjih delih pokazal, da ima velik smisel za dojemanje in nazorno ilustriranje zdravega ljudskega humora (n. pr. pesem „Jadovanka za teletom“ in lik vaškega muzikanta Gojena v operi „Morana“). Tako je z „Erom“ nastala umetnina, ki je izraz prisne hrvatske, vedre ljudske duševnosti in življenja. Uporabljene narodne in v narodnem duhu ustvarjene melodije so večinoma preproste. Značilna je često se ponavljajoča motivika in živahni, dasi enakomerni ritem. Čeprav so melodije v svojem pristnem izrazu mi-kavne, učinkujejo vendar zaradi svojega širokega prepletanja in ponavljanja včasih skoraj monotono; a prav zato tem verneje izražajo hrvatski narodni glasbeni značaj. Bogata so tudi Gotovčeva harmonična sredstva. Razen narodne melodike in ritmike, katerima se je skladatelj hotoma skušal čimbolj približati je za Gotovca tudi značilno, da se je zelo poglubil v linijo ljudske govornice in ji podobno kot Janaček v svojih operah znal najti mestoma skoraj glasbeno deklamacijo. Iz Gotovčeve glasbe je vsekakor čutili naturalistično usmerjenost, ki pa jo je nedvomno dvignila na višjo raven močna skladateljeva osebnost pa tu-

di bogastvo uporabljenega, nepotvorjenega narodnega glasbenega blaga.

Na odru ljubljanske Opere smo Gotovca kot skladatelja prvič spoznali že leta 1933, ko je bila uprizorjena njegova ljudska opera „Morana“. Svoj glasbeno-dramatski prvenec „Dubravka“ je Gotovac uglasbil na tekst starega dubrovniškega pisca G. F. Gunduliča. Za opero „Morana“ mu je napisal besedilo bosanski dramatik Ahmed Muradbegović. Libreto za „Ero z onega

skega fanta Miče. Zaljubljeni Miča bi si rad osvojil ljubljeno dekle, in se izda za potepuškega Ero, da bi na ta način preizkusil njeno ljubezen. S svojo izvirno in iznajdljivo prebrisanostjo premaga Miča-Ero vse zapreke, ki se mu v dejanju postavijo po robu, in si kot poštenjak izbojuje zmago. Lepa Gjula mu da roko v zakon, v katerega končno privolita tudi prej osorni Gjulin oče Marko in mačeha Doma. Zbrano ljudstvo občuduje Mičo zaradi njegove neugnane iznajdljivosti ter odločnosti in ga v zaključnem ljudskem

bu, Ljubljani in v Splitu. Gotovčev največji odrski uspeh pa vsekakor predstavlja komična opera v treh dejanjih „Ero z onega sveta“, ki je doživela svoj krst v Zagrebu 1. novembra 1935, nato pa so jo leto kasneje uprizorili v Brnu, Beogradu, Ljubljani in drugod po Evropi. Tretjo Gotovčevu opero „Kamenik“ je uprizorila zagrebška Opera v letu 1947.

Poleg naštetih odrskih del je zložil Gotovac še mnogo orkestrskih in zborovskih skladb, ki so jih zavoljo njihove učinkovitosti mnogokrat izvajali. Izmed orkestrskih del je najširši uspeh dosegel s svojim „Simfoničnim kolom“. Tudi Gotovčev godalni kvartet „Poziv, pjesma i igra“ so mnogokrat izvajali v inozemstvu. Znane skladbe so še simfonična meditacija „Orači“, glasbeni portret

OB ROJSTNEM DNEVU MARŠALA TITA

Tovariš Tito je bil siromašen deček v vasi Kumrovec v Hrvatskem Zagorju. Ni imel dovolj obleke in obutve, šola pa je bila daleč. Toda kljub temu pomanjkanju, kljub dolgi poti do šole je tovariš Tito v dežju in mrazu hodil v šolo in se odlično učil.

Ko je šel tovariš Tito od doma in postal delavec-kovinar, je še bolj spoznal težko življenje delovnih ljudi in se začel boriti za njihovo lepšo bodočnost. Zato so ga oblastniki stare Jugoslavije preganjali. Na vsakem koraku mu je grozil zapor in mučenje. Tovariš Tito pa od pravičnega dela ni odstopil.

Ob okupaciji je tovariš Tito sre-

di okupiranega Beograda, nekaj korakov daleč od stanovanja nemškega generala, s svojimi sodelavci iz vodstva slavne Komunistične partije pripravljaj in organiziral oboroženo vstajo jugoslovanskih narodov. V partizanih je bil maršal Tito vedno med svojimi borci; v V. ofenzivi je bil ranjen.

Pod Titovim vodstvom je rasla Narodnoosvobodilna vojska, se borila in zmagala. Tovariš Tito jo je dan in noč gradil in vodil med borbo in skrbi zanj nenehno tudi danes.

Vse svoje sile in vse svoje življenje je posvetil delu za ljudstvo, za domovino.

sveta“ pa mu je napisal znani hrvatski dramatik Milan Begović. Begović je svojo nalogo kot libretist izpolnil res odlično in je napisal Gotovcu odsko učinkovit, razgiban in predvsem humorja poln libreto, ki mu je bilo mogoče dati bogato glasbeno obliko. Ker je Gotovac že v svojih ranih delih pokazal mnogo smisla za glasbeno oblikovanje komičnih vsebinskih elementov, se je že sam dolgo prej ukvarjal z mislijo, da bi zložil komično opero in v nji izoblikoval lik ljudskega šaljivca, nekakšnega hrvatskega Eulenspiegla, Figara ali Nasredina. Pri prebiranju narodnih pripovedk je obšel ob zgodbi o legendarnem hrvatskem Pavlihi, ljudskem šaljivcu Ero.

Ero ali Hero je okrajšava za Hercegovca, t. j. za prebivalca Hercegovine. Med ljudstvom kroži, da so Hercegovci zelo bistroumni in premeteni ljudje, ki se znajdejo v vsaki priliki in nepriliki in se znajo izmotati iz vsake zagate. Prav posebno pa še znajo ljudi voditi za nos. Ljudstvo je iz takega premetenca Ero v svojih pripovedkah izoblikovalo lik narodnega junaka, ki je v času borbe zoper turške tlačitelje s svojo pretkanostjo marsikdaj dosegel tisto, česar proti nadmočnemu orožju ni bilo mogoče doseči s silo.

O pretkanem in navihanem Ero je ohranjenih med ljudstvom mnogo različnih pripovedk. Med najzanimivejšimi in najduhovitejšimi je vsekakor prav zgodba o Ero „z onega sveta“, ki ji podobne inačice nahajamo tudi v folklornem blagu ostalih evropskih, zlasti slovanskih narodov. Avtorja opere, libretist Milan Begović in komponist Jakov Gotovac, sta na osnovi te duhovite narodne pripovedke o šaljivcu, ki o sebi trdi, da se je povrnil z onega sveta, in s tem opehali ter izkoristi lahkoverneže, ustvarila glasbeno komedijo z osrednjim likom kmeti-

slavju ob pestrem in razigranem narodnem plesu kolu slavi kot vzor ljudskega junaka. Dejanje opere je preneseno v dinarske kraje, kjer je lik Ero najbolj znan in kjer je ohranjenega največ folklornega bogastva.

Skladatelj Jakov Gotovac je po rodu Dalmatinec in se je rodil v Splitu dne 11. oktobra 1895. Šolo je obiskoval v svojem rodnem mestu, kjer je maturiral na klasični gimnaziji. Kasneje se je vpisal na pravno fakulteto zagrebškega vseučilišča. Prvi glasbeni pouk je dobil že v domačem mestu kot gimnazijec pri znanih splitskih glasbenikih Hatzeju, Hrazdiri in Dobroniću, v Zagrebu pa je nadaljeval svoje glasbene študije pri Ružiču. Po prvih skladateljskih uspehih je opustil pravni študij in se posvetil izključno glasbi. Končno je odšel na Dunaj, kjer se je izpopolnil na tamkajšnjem konservatoriju pri znanem avstrijskem podagogu, kritiku in komponistu Josefu Marxu.

Po svojem povratku v Zagreb je leta 1923. prevzel mesto dirigenta pri zagrebški Operi, poleg tega pa je postal še umetniški vodja nekdanega akademskega pevskega društva „Mladost“, s čigar zborom je absolviral mnogo koncertov doma in na tujem. Kot skladatelj se je Gotovac kmalu vidno uveljavil, in so njegove skladbe dosegle široko popularnost na domačem slovanskem jugu, pridobile pa so si tudi priznanje evropske kritike.

Med odrskimi deli je Gotovac napisal glasbo za Gunduličevo pastirsko igro „Dubravka“, ki so jo v tej obliki prvič uprizorili v zagrebškem gledališču leta 1928. Njegova prva opera je bila „Morana“, ki je kot ljudska opera doživela svojo krstno predstavo leta 1930. V Brnu, pozneje pa so jo uprizorili tudi v Zagre-

bu, „Guslar-pjesnik naroda moga“, simfonični ples „Dinarka“, satirična balada „Rizvan-aga“ in „Pesem in ples z Balkana“.

Zelo priljubljene so nekatere njegove skladbe za zbor in pesmi za glas in klavir ali pesmi s spremljevanjem orkestra. Gotovčeva čudovita „Jadovanka za teletom“ je prevedena v sedem jezikov. Znane skladbe so še: „Dva scherza“, „Primorska suita“, „Narodne pesmi iz Dalmacije“, „Trije mladeniški zbori“, „Koleda“ (ljudski obred v petih delih s spremljevanjem komorne orkestra), „Pesmi obnove“ in ciklusi pesmi: „Pesmi hrepenenja“, „Anakreontske pesmi“ in med najnovejšimi ciklus pesmi „Intima“ na tekst Vladimirja Nazorja.

Mitja Mejak:

Sonet o Titu

Objestni kakor gadje, postopači
z rokami mehki ko sluz, z očmi
vodenimi, prežečimi na kri
sosedov, s srcem vdanim zlati plači,
mladiči mlečni, ki so bližji smrti
ko rojstvu, ker se žile jim suše,
so mislili, da v temi kakor krti
lahko že velikana sramote.

Pri nas pa je fante, ki ovce pase
ob grobih in doma ob ruševinah,
živo začutil, kaj je domovina.

Pa videl je, kako spet novo žito
po vseh ozarrah v težko klasje rase,
in kot otrok pri prsih vrisnil: Tito!

J O S I P V I D M A R :

LIK MARŠALA TITA

Kdo je Tito, kakšen je njegov notranji lik, njegova človeška podoba? sem se vpraševal poln nestrpnega pričakovanja. Kdo je ta kmečki sin iz hrvatskega Zagorja, sin Hrvata in Slovenke, ta industrijski proletarec, strugar, ki se je udeležil bojev ruske državljanske vojne in ki stoji danes na čelu vsega jugoslovanskega osvobodilnega gibanja, katerega je pokrenil v prvih dneh narodne vstaje v Srbiji, organiziral prve odrede partizanov, stopil v zvezo z vsemi svobodoljubnimi skupinami in tako polagoma v neprestanih bojih, sredi akcij, nemških ofenziv ustvaril ogromno in čudežno enoto Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije, uporniško armado, ki je trajno obdana in obkoljena od sovražnikov neprestano rasla, se sproti oboroževala in vežbala, dokler ni dosegla četrtmilijonske moči, trdne organizacije z vzorno disciplino, s strokovnjaškim vodstvom, vso prežeto z enotnim narodno-revolucionarnim in pravično junaškim duhom? Kdo je Tito? sem se vpraševal in ga v mislih primerjal z junaškimi osebnostmi iz zgodovine drugih narodov, za katerimi voditelj naše osvobodilne borbe v ničemer ne zaostaja. Primerjal sem ga z mehiškim junakom Juarezom, orleansko junakinjo Ivano D'Arcovo in s podobnimi zgodovinskimi heroji in sem pri vsakem od njih mogel ugotoviti, da ni nobeden v tako težkih okoliščinah dosegel takih uspehov kakor Tito. In čim jasnejša mi je postajala njegova zgodovinska veličina, tem večje je bilo moje zanimanje za živo pojavo tega moža, tem bolj nestrpno me je zanimal neposredni vtis njegove osebnosti, tem bolj sem si želel žive opore za spoznanje njenih osnov in posebnosti.

Poznal sem nekaj njegovih slik, fotografij in grafik, ki so nam jih prinesli kurirji z juga in ki sem si jih bil pozorno ogledal. Nobena izmed fotografij mi o njegovi osebnosti ni kdo ve kaj razodela. Bile so medle, kazale so obraz, ki je imel nekoliko tujo izrazitost, nikakor pa ne pravega pečata veličine. Grafike pa so predstavljale nekakšno tipično balkansko obličje, v katerem je umetnik očitno skušal stopnjevati silo in moč, energijo, ne pa tudi duha ali kakršne koli višje človečnosti, ki jo je moral vsakdo čutiti v dejanjih tega moža poleg junaštva in energije. Vse te slike so me navdajale samo z neko skrbjo, z nekim nemirom; kdo in kaj je ta človek, ki vodi našo veliko stvar? Ali je v njem dragocenost, veličina, ki ni zgolj energija in moč.

Tako uganjanje in hkrati globoka, radostna zavest, da živi sredi nas moč, kakršne poznamo samo iz zgodovine, da ta resnični junak ali tvorec usode narodov živi v naši bližini in da mu bom v kratkem segel v roko ter ga v razgovoru spoznal neposredno, sta me spremljala na naših nočnih pohodih, na dolgih vožnjah s kamioni in spet na nočnih pohodih in vožnjah s partizanskimi kamioni ter z vlakom, ki nas je naposled pripeljal v Jajce.

Na postaji nas je pričakoval častnik, ki nas je odvedel v Vrhovni štab, kjer sem se komaj utegnil pozdraviti z nekaterimi znanci, ko mi je bilo sporočeno, da predsednika dr. ja Ribarja, popa Zečeviča in mene pričakuje tovariš Tito. Sledil sem dežurnemu in po kratki poti stopil v delavnico komandanta Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije. Bilo je v večernem mraku in snažna, preprosta, ne velika soba je bila polna električne luči. Opazil sem nekaj naslanjačev, na dveh izmed njih sta že sedela tovariša, ki sta bila povabljena hkrati z menoj, poleg vrat je nepremično stal komendantov osebni dežurni častnik, nasproti vratom je stala velika pisalna miza,

osvetljena še močnejše od ostale sobe in polna papirjev. Za njo je sedel Tito. Stopil sem k njemu, se mu predstavil in sproščeno zavzet sedel na prostor, ki mi ga je ponudil. Motril sem njegovo pojavo z vso pozornostjo in z vso zbranostjo, ki je premorem. Srednje visok je, čvrste rasti, glavo nosi ponosno. Obraz blede polti, obrat, lasje plavi, na sencih rahlo osiveli, čelo visoko, oči mu leže globoko, svetlomoder so in nekoliko zastrte ter utrujene, a polne moči, nos izrazito upognjen, izraz ust nepregledno kompliciran, brada krepka, celoten izraz obraza je energičen in očarljiv, nekaj napoleonskega je v njegovi teži, a mogel bi biti tudi obraz umetnika. Njegovo vedenje je zadržano in mirno, toda njegove kretnje so hlastne, nervozne.

Opazoval sem ga sproščen, skoraj bi dejal olajšan. Vprašanja, ki so me navdajala na poti z nemirom in skrbjo, so bila zdaj odgovorjena. Ne znal bi tedaj odgovoriti zakaj, toda že sem si bil na jasnem, da se v tem možu družita energija in čar, energija in neka fascinirajoča moč, ki je

dana samo dragocenim in zlahtnejšim naravam. Čutil sem v njem nekaj zanosnega in vznosenega, nekaj trdo realnega in hkrati vzvišenega.

Tak je bil moj prvi vtis o Titu. Ves čas mojega bivanja v Jajcu sem obedoval in večerjal na njegovi levi strani nasproti Ribarju in moja pozornost ni mirovala. Zbral sem veliko vtisov o njegovi osebnosti, ki se družijo v njem z naravno prostodušnostjo, o njegovi discipliniranosti in prirodno neugnani delavnosti. A vse to so drobni vtisi, ki nikakor ne povedo o Titu toliko kot vtis prvega srečanja in še neki kasnejši vtis, ki ga nameravam še opisati.

Bilo je na zgodovinskem zasedanju AVNOJ-a. Podal sem v imenu slovenske delegacije predlog o ustanovitvi naslova „maršal Jugoslavije“ v Narodnoosvobodilni vojski in sem prosil Predsedstvo AVNOJ-a, naj ta naslov kot prvemu podeli komandantu tovarišu Titu. Predlog je bil z viharim navdušenjem sprejet. Takoj nato se je novoizvoljeno predsedstvo sestalo in podelilo na-

slov, kakor je bilo predlagano. Bil je to nedvomno velik trenutek v Titovem življenju. Opazoval sem ga ves ta čas z nenasitno, ostro pozornostjo. Ko mu je bil podeljen visoki naslov, smo mu vsi člani Predsedstva čestitali. Vsakemu izmed nas je stisnil roko, s svojimi ožjimi, starimi sodelavci, pa se je poljubil. Nobena črtica na njegovem obrazu mi ni ušla. Bil je srečen in prevzet, toda ko je objemal svoje stare prijatelje, sta njegov izraz in kretnja govorila: „Tovariši, dopolnili smo važen del svoje naloge. Velik in težak kos našega dela je opravljen.“ Skratka, to ni bila sreča osebne zadovoljenosti, temveč sreča nad uspehom stvari. In to je velika in visoka sreča. Izmed vseh močnejših vtisov je ta najmočnejši potrdil moj prvi vtis in tisti trenutek sem bil srečen tudi sam, ker sem smel sodelovati pri dopolnitvi velikega in slavnega poglavja naše osvobodilne borbe in ker sem z vso gotovostjo vedel, da je vodstvo naše zgodovinske stvari v pravih rokah, v rokah človeka, ki je živeč zanjo znal pozabiti na vse nebitveno, nevažno in tudi nase — v rokah človeka, ki je posvečen. Resnično velika dela nastajajo samo iz posvečenosti. Lik maršala Tita, priča o veličini naše borbe, je upravičeno njen simbol. Prejel je od nje svojo veličino in zdaj jo tudi ona prejema od njega.

ISLANDIJA, ledeno-ognjena zemlja

Okrog 100 tisoč kvadratnih km vulkanske zemlje preživlja danes le nekaj nad 100 tisoč prebivalcev.

Dve sto šestdeset kilometrov vzdolžno od Grenlandije, tik severnega tečajnika, je otok Island; dobesedno prevedeno „dežela ledu“. Prav lahko bi jo imenovali „dežela ognja“, ker ima Islandija najaktivnejše ognjenike na svetu. Na vsak način je Islandija država, ki je najbližja severnemu tečaju.

Grkom in Rimljanom ni bil znan ta otok. Prvi, o katerih z gotovostjo vemo, da so v osmem stoletju najbrže pomotoma pristali na tej neobljudeni zemlji, so bili irski menihi, ker so se našli brlogi, kjer so tačas bivali. Ob prvi priliki pa so tudi oni zapustili to negostoljubno zemljo. Leta 867 je tu pristal brodar iz rodu Vikingov (Norvežanov). V oni dobi so se na Norveškem med velikaši bili ostri politični boji in nekaj plemiških družin se je umaknilo na novo odkrit otok. Število teh se je večalo, tako da je bilo v desetem stoletju na Islandu že okrog 50.000 ljudi. Prvi naseljenci so se lahko polvolj polastili zemljišč, toda z prihodom novih je bilo treba zemljo enakomerno razdeliti. Novi prebivalci so se organizirali v nekako vrsto republike, na čelu je stal Althing, to je zbor vseh svobodnjakov. Živel so izključno od lastnih pridelkov. Stanovali so v primitivnih bivališčih v gručah ali posamezno razpršeni v notranjosti otoka.

Okrog leta 1000 je bilo na otoku že 80.000 ljudi, to je največje število, kar jih je mogel otok preživljati. Takrat je bilo podnebje najbrž milejše od današnjega in poljedelstvo se je lahko na širši podlagi uveljavljalo. Na vsak način je moralo biti življenje teh kolonov zelo težko. Prilagodili so življenje in običaje novim okoliščinam, ohranili čisti stari norveški jezik, imeli svoje pisatelje in pesnike in slava marsikaterega je preplavala Ledeno morje.

V onih stoletjih je Islandija v polletnih mesecih trgovala ne toliko s Skandinavijo kot z britanskimi otoki.

V štirinajstem stoletju se je podnebje poslabšalo in narava je postajala vedno bolj skopa, poljedelstvo

je pešalo in življenjski pogoji so postajali vedno težji.

Ampak Islandec, ki je zrastel v trdem boju z naravo, ni zapustil svoje rodne grude, čeprav se je zima podaljšala, ledeniki vedno bolj osvajali rodovitne doline, vulkani neizprosno bruhali tekočo lavo, potresi preobraževali celino; kljub vsemu je islandski človek ostal na svojem mestu.

Površina otoka obsega okoli 105.000 kvadratnih kilometrov (tretjino Jugoslavije). Na njegovih obrežjih najdemo vrsto fjordov, ki mnogokrat iz višine od 300 do 1000 metrov padajo s svojimi stenami kar navpično v morje. Stene fjordov so iz temnega bazalta, sestavljeni iz 60 do 80 plasti. Otok je nastal v terciarni dobi zaradi potresov in stvorilo se je tudi bazaltno mostišče, ki veže Grenlandijo s Škotsko. Potresni sunki so krhali okostje otoka, novi izbruhi ognjenikov pa so z lavo te rane zopet zacelili.

Otok je nekako razdeljen na dva dela: na severni in na južni. Med tema dvema deloma se dvigajo gorovja, ki se vijejo od vzhodne do zapadne obale otoka. Najobširnejše pogorje je Vatna Yoekuli, ki je pokrito z večno ledeno skorjo v površini 8500 kvadratnih kilometrov. V tem pogorju so najvišji vrhovi otoka z nad 2000 metrov višine. Do prve svetovne vojne ni šla skozi ta pogorja nikaka cesta; sedaj pa je speljanih več cest, ki omogočajo redno in varno potovanje. Izmed pogorij naj še omenimo Lang Yoekuli in Hofs Yoekull.

V tem hribovju je mnogo ognjenikov. Vulkani Vanta Yoekula so v zadnjih dveh stoletjih dvajsetkrat bruhali. Leta 1783 je ognjenik Laki izbruhnil devet kubičnih kilometrov lave. Ta izbruh je ostal Islandcem v spominu kot ena izmed največjih nesreč, kar jih zgodovina otoka pomni.

Zanimivost otoka so izvirki tople vode, sulfatane, fumarole in gejztri, katerih je na stotine.

Izvirke tople vode najdemo tudi v krajih, kjer ni ognjenikov. Fumarole so stolpi pare, ki uhajajo iz zemeljskih razpoklin in ki so od daleč vidni. Reykjanes (rt dima) je dobil to ime vsled visokih stebrov pare, ki uhajajo na več krajih in ki so od morja daleč vidni.

Manj številni so gejziri, to so vodometi toplih vod v enakih presledkih. Te vodomete povzroča plin, ki uhaja iz notranjosti zemlje. Velik gejzir, znan kot čudo otoka, je v zadnjih letih izgubil na svoji privlačnosti, ker je zaradi potresov našel plin kako drugo pot. Krater tega gejzira ima od 10 do 12 metrov premera. Manjši gejziri še vedno redno delujejo in njih voda je naravnost pekoča.

Poleg toplih vod najdemo tudi izvirke mrzloledene vode, ki tvorijo reke s slikovitimi slapovi in obširna jezera.

Islandsko podnebje je odvisno od morja, ki ga obdaja. Na obalah (Golf Stream), ki prihaja od juga, in mrzli polarni tok, ki prihaja od Grenlandije. Poletje traja na Islandiji le nekaj tednov, a le redkokdaj se toplomer dvigne nad 10 stopinj Celzija. Stalni gostje severne obale so ledene gore, ki pozimi priplujejo od Grenlandije in ostanejo tam do avgusta. Le malokdaj se združijo, da tvorijo pravi pack, to je, da se več ledenih gor združi v kompaktno ledeno polje. Nasprotno s severno obalo južna skoro ne pozna ledenih gor (icebergov).

Nekdaj so bili na otoku obširni gozdovi, a ker so jih prvi prebivalci neusmiljeno trebili, stojijo na njihovem mestu sami pašniki.

V XIII. stoletju je prebivalstvo padlo na 40.000. Krivda tega pojava je bila vrsta potresov in izbruhi ognjenikov. Nemalo so pa k tej izselitvi pripomogli Norvežani in Danci, ki so trdosrčno izžemali uboge otočane.

Pred sto leti pa se je začela nova, za otok boljša doba. Številne politične in trgovske koncesije so znatno izboljšale položaj, tako da šteje danes Islandija čez 110.000 prebivalcev. Ena tretjina celotnega prebivalstva živi v prestolnici, to je v Reykjaviku.

Dandanes sta zelo razširjeni živinoreja in poljedelstvo, glavni viri dohodkov pa tvorijo ribolov, ki predstavlja 5/6 celotnega islandskega izvoza. Postavili so si lastne tovarne, tako da se danes Islandija, nekoč zapuščen in pozabljen otok, krepko in mirno razvija vzporedno s svetovnim napredkom.

IVAN POTRČ:

PASTIR

V večerko, ko je minila najhujša vročina, so šli vlačiti in sejati. Lah je branal s konjem, Tinek s kravam. Lahovca je prekopavala krajnike in vrgla seme. Pastir je obračal na krajnikih brano, vrv mu je ožulila dlani. Preko obrvi mu je polzel pot, da so ga pekle.

„Tinek, lepo vlači“, mu je prigo-varjala Lahovca.

„Če bo ostajalo grudje, ga boš jutri razbijal. Ne bo ti ušlo!“ mu je govoril Lah.

Pastir je stiskal zobe in suval jezo z bosimi nogami v grudje. Potem je počasi otopel za vse. Delo se je vleko preveč v nedogled, da bi mislil na konec. Sčasoma ni videl več bližnjih hribov in koč, izginili so vinogradi in gozdovi v ozadju. Ostala je le njiva, ogoni in razgoni, ostalo je brano, ki je odskakovalo na grudju, ostale so krave, ki jih je moral venomer priganjati, ostala je navsezadnje samo še vročina in delo. Večerka nad težko polno zemljo, ki bo rodila kruh v potu njihovega obraza, kakor so pridigali v cerkvi in učili v šoli, se je vlekla v nedogled.

Končali so ob južinah, bili so izmučeni vsi z živino vred... Doma so izpregli živino, da bi jo odgnal pastir na pašo. Lahovca je stopila v hišo in prinesla Tineku velik kos kruha.

„Madona, ali me je zdelalo!“ je vzkliknil Lah. Obrnil se je in zrl za pastirjem. Rekel se je ženi: „Saj se ne jezim rad, ko pa vem, da je tudi otrok revež. Ali kaj, treba je garati, če se hoče živeti.“

Odšel je v hišo in se vznemiril na posteljo.

Pašnik je mejil na sosedovega. Ko je Tinek prignal, so Svobodovi že pasli. Živina je begala zaradi obadov in zaradi vročine; posebno huda so bila teleta, ki so ves dan v hlevu in spočita. Tinek jih je zagnjal v gozd, v senco. K sosedovim, ki so pasli ob meji, si ni upal. Utegnili bi ga opaziti domači. Na pašniku — samo tu je bil njegov, Tinetov svet. Tod je bilo njegovo življenje. Sem so domači poredko zašli. Otroci so lahko peli, lahko se je predajal svojim mislim. Nekoč bo Tinek velik. Prišel bo čas, ko se ne bo nikogar več bal, prišel bo čas, v to je za trdno veroval, ko ga Lah ne bo

mogel več priganjati k delu...

Sčasoma se je živina porazgubila po pašniku... Tinek sam ni vedel, kdaj je zašel med sosedove.

Tudi Jožica je bila tam.

Tinek je silil med Svobodove pastirje, čeprav mu je bilo vselej nerodno zaradi njihovega dekleta. Roke so mu postajale iznenada predolge, nič prav ni vedel, kam bi jih vtaknil. Rokavi na suknji so bili prekratki, da je bilo smešno, hlače so bile raztrgane, srajca je bila umazana, noge so bile iznenada blatne in razpokane od vročine in nesnage. Bal se je, da bi mu še ona kaj ne očitala, bal se je, da bi mu lepega dne tudi ona kaj ne omenila zaradi tega, ker je pastir pri Lahov, da je hlapec, da mora pasti, ko gredo drugi že v šolo... da mu ne bi omenila zaradi njegove matere... To so mu povedali doslej vsi, šolarji in veliki.

Toda otroci so se kmalu znašli. Razpostavili so se ob vrbačah in pričeli „brusiti škarje“. Jožica ga je pogledovala, moral se je menjavati z njo za „brusačevim“ hrbtom. To je bilo smešno in kričanje...

Na živino, ki se je pomešala na pašniku, so pozabili.

Tedaj se je prideval ob potoku Svoboda. Nekdo ga je zagledal in zakričal:

„Jezus, ata!“

Otroci so se razbežali. Tinek je začel zaganjati svojo živino s sosedovega pašnika. Svobodovi z njegove polovice.

Stari Svoboda je prav tako počasi, kakor je hodil, zapel:

„Že dobro. Le povej doma Lahov, da se bomo že nekje drugje pomešali, kako je s pašo in kakšnega pastirja ima. Vas druge“ — se je obrnil proti otrokom — „bo pa že doma počakalo vsakega svoje.“

Odšel je za potokom počasi, kakor da je prišel, proti Lahovi hiši. Pastirjeve oči so mu s skrbjo in strahom sledile. Ob ogradi se je sosed ustavil. Lah je bil na dvorišču. Nabijal je razsušen sod.

Svoboda je znova zapel, zategnjeno in na glas:

„Ti bi pa včasih sam pogledal na travnik, če imaš še prekilavega pastirja, takšnega, ki ne ve, kje je naš in kje je vaš. Potem ti ne bo treba na sodnji tajiti, da se ni vaša

živina na našem pasla.“

Lah ni črnil besede. Tinek je vedel, da se brzda zaradi sosedov. Pasel je in čutil, kaj se nabira doma. Do mraka je prečepel na paši, ni si upal odgnati živine domov.

Pred samo noč je Lah pripeljal na pašnik voz, privlekel ga je samotaj. Bil je videti nasajen. Molčal je, ter se delal, kakor da bi bil na vse pozabil. Pastir se ga je izogibal.

Napregla sta in odšla po snopje. Tinek je nakladal na voz, Lah je zlagal. Dvigal je kar po tri težke snope hkrati in jih metal z vilami med lestve, da so se mu na stegnih napenjale žile od napora. Mogoče bo gospodar videl, kako se peha, pozabil bo na vse pa ga ne bo nabil. Potem sta peljala domov. Voz je bil do vrha naložen. Pastir je na glas kričal nad živino, nekajkrat je počil z bičem in se delal kar dobre volje. Tudi doma ga je zagrabilo delo. Spravil je živino v hlev in se oprijel snopja, ne da bi mu kdo kaj rekel. Začel ga je metati na gumno.

Potem je bila že pozna noč, ko je prišla Lahovka in ga nekam osorno ogovorila:

„Kako? Ali ti ne boš večerjal? Ali naj hodimo posebej pote?“

Pastirju so te besede povedale vse. Začel je jokati. Vsaj nekomu bi se hotel zasmiliti, vsaj pri nekom bi rad našel zastombo.

„Krave so mi ušle same na Svobodovo“, se je začel opravičevati. „Zaganjal sem jih nazaj, ali takšna vročina je bila, tako hudi obadi so bili... Mati, saj nisem kriv!“

V izbi je gospodar sedel za mizo in večerjal. Pastir se je razgledal. Hitro je pospravil pol skledčke kaše, potem pa se je iznenada dvignil da bi se odpravil. Vstal je ter se križal med hojo.

Lah ga je pisano pogledal.

„Ne boš več? Ti ne diši?“ ga je vprašal in zapičil vanj pogled, da ga je ustavil.

„O pač, ali najedel sem se, je dejal Tinek z zadovoljnim glasom in veselo. Obenem je poskušal priti preko sobe.“

Gospodar se je dvignil.

„Počakaj!“ je rekel „Bova obračunala.“

Otrok je odrevenel. V oči so mu navrele pripravljene solze.

Gospodar je stopil v priklet.

Pastir mu je skušal ubežati. Toda Lah ga je zagrabil pri vratih in ga sunil nazaj v izbo. Takrat je pastir opazil, da v desnici, ki jo je držal za hrbtom, nekaj skriva. To je bila vrv. Pastir je divje zatulil. Pognal se je čez mizo v kot.

Stari mu je pokazal vrv. Vrv je bila namočena, voda je kapljala z nje.

„Si jo videl? Že nekaj ur se je namakala zate. Ni hudič, da bi ti enkrat za vselej ne iztepel vseh tvojih muh. Nisi me dovolj naježil na nji, ni se skoraj zgodila nesreča — zdaj naj še tožbe plačujem, zaradi tebe naj imam pota po sodnijah! Sam mi povej, če si kaj vreden, kaj si zaslužil?“

Otrok v kotu se je milo jokal. Obljubljal je, da ne bo nikoli več nemaren, da bo priden... da ni kriv, če mu je ušla živina zaradi vročine...

„Pridi sem!“ je zapovedal gospodar.

Pastir je prenehal tuliti, začel se je tresti. Zganil pa se ni.

„Pridi sem!“ je ponovil Lah.

Pastir je znova zahlipal.

„Boš prišel ali ne?“

Tinek je vztrepetal.

„Poklekni in prosí odpuščanja!“

Otrok je padel v trenutku na kolena in dvignil roke, ki so se mu potresale.

„Gospodar“, ga je začel prositi, „bodite usmiljeni! Nikdar več ne bom nemaren, vedno bom lepo pasel! Ljubi gospodar, oče, oče...“

Otrokove oči so vroče prosile. Mogoče se ga le usmili.

„Oče, ljubi oče...“ je hitel ponavljati.

„Kakšen oče?“ je zavpil Lah in ga ušgal z namočeno vrvjo po sklenjenih rokah.

Nato je med kričanjem in ječanjem padalo po glavi, po bosih nogah, po hrbtu, kamor je pač priletel.

Pastir je skraja tulil, potem pa je začel moliti in klicati mater. Prihitela je gospodinja.

„Saj ga boš ubil“, je rekla.

„Ga ni škoda! Vlačugarsko seme!“ je kričal gospodar. Ali ga ne uče v šoli, da mora ubogati gospodarja? Smrtni greh bi si nakopal, če ga ne bi kaznoval. Je ni postave, ki bi mi mogla kaj, četudi ga stolcem.“

Sunil je pastirja z nogo v priklet in zaloputnil vrata.

Zunaj je bila noč. Bilo je hladno. Otroci so se začeli obtipavati. Vse telo je žgalo. Zobje so mu začeli pošklepetavati. Hlipal je... Potem je (Nadaljevanje na 6. strani)

„Časnik ne piše mnogo in kolikor piše, ne piše prav!“ je začel dregnati Naraglav.

„O agrarni reformi?“ se je začudil Predan.

„O agrarni reformi!“ je ponovil Naraglav: „piše, da bi bilo pametneje, zemljo združiti, napraviti sama velika posestva in vse poddržaviti. Nam najemnikom to ni všeč!“

Odbornika sta molčala, Jazbinec pa so nadaljevali:

„Napisali bomo članek za list in povedali, kaj mislimo mi o teh stvarih, o agrarni reformi, o Požganici — o Mušeniku, če bo potrebno.“

„Pa napišite! Tudi meni se zdi, da centrali te reči niso jasne.“

Delegacija je odšla z mešanimi občutki.

„Tudi tu nismo pravzaprav nič izvedeli, toda vsaj toliko vemo, da so delavci z nami. Če bo trda predla, bo pač kdo za nami...“ sta rekla

Nicnar in Kopišar, ki sta bila najbolj navezana na stranko.

K prihodnjem posvetovanju Jazbine, ki je bilo tri dni nato pri Kopišarju, se je delegacija vrnila prav za prav praznih rok.

Prvo razburjanje, odkar se je pojavil lovec Nadlar na Požganici, se je medtem malo poglobilo; od takrat se še nihče od Mušenika ni pojavil v Jazbini. Šantač, ki je stalno vohal okrog Mušenika, je tudi zasnudil, da se nadgozdar Dudaš gotovo še ne bo vrnil. Grof da se sicer poteguje zanj in tudi državni sekvester Pupis ga baje podpira, pa so se proti njemu pritožile občina in slovenska družba.

Kljub temu si je bila vsa Jazbina edina, da je treba storiti nekaj odločnega.

Najemnik Poludnik je bil prvi, ki je sprožil:

„Namesto da bi mi grofa tožili, naj toži on nas!“

Ta predlog se je zdel vsem zelo pameten.

Nicnar in drugi so poročali, kaj so zvedeli v farovžu in pri stranki. Soski se je poznalo, da je presenečena.

To ni kar si bodi!

„Zato moramo sami kaj ukreniti. Najemnine nismo plačali, to je že res, a tudi za Požganico moramo kaj storiti — nekaj, kar bo držalo!“

„A kaj...?“

Soseska je molčala in iz tihote, ki je vladala, se je skoraj zdelo, da čuje napenjanje možganov in živcev. Kar nenadoma se je začel iz kamre suhi glas stare Kopišarke:

„Zaženite na Požganico!“

Slišati je bilo težko sapo desetih grl, oči so se spogledale, obrazi so zažareli — in kakor bi se nekaj prelomilo, je buhnilo iz napetih prs:

„Zaženimo, da zaženimo...“

Glas iz kamre pa je nadaljeval:

„Če Jazbina zažene, potem jo mora Mušenik tožiti...“

Verhun je udaril po mizi.

„To je nasvet, kakršnega nam ni dala niti sodnija niti občina niti župnik niti stranka...“

„To je pameten nasvet, ki ga nam je navdahnila sama Jazbina. Sama Jazbina, rečem! Če zaženemo živino na Požganico, kakor je Jazbina nekdanj delala, pokažemo, da si lastimo pravico do nje. To je prva pri-

dobitev! Ako nas bo hotel grof pregnati, nam vzeti to pravico, nas mora on tožiti, ne mi njega. Toda brani-li se bomo, zato nimamo strahu.“

„Da, tako je...“

„Potem pa naj le pride Dudaš ali kdor hoče!“

Jazbina je začela takoj organizirati pašo. Nicnar je potegnil iz žepa kos papirja in popisal živino.

„Koliko zažene Paludje?“

„Dva junca in pet ovac!“

„Koliko Kopišče?“

„Junico in tri ovce!“

„Koliko Kvoce?“

„Dve junici in tri ovce!“

„Koliko Stanče?“

„Junca, junico in kravo ter osem ovac!“

„Koliko Smerdoče?“

„Tri goveje repe in deset ovac!“

„Koliko Močivje?“

„Dva repa in dve ovci!“

„Koliko Verh?“

„Dvoje telet in pet ovac!“

„Koliko Naraglave?“

„Žrebe, junca dva in šest ovac!“

„Koliko Karpuhi?“

„Konja in kravo?“

„Koliko Kazamirje?“

„Samo pet ovac, drugo nam je vzela rekvizicija!“

„Koliko Čemerje?“

„Čemerje da junca in junico!“

„Kaj pa Nicina?“ so zaklicali okrog stoječi.

„Nicina da žrebe in junico!“

„Zdaj so še bajte. Tudi bajte ima-

OTON ŽUPANČIČ:

KROSNA

Ko sem bil po dolgih letih spet v Vinici, me je povabil Feliks Mentan, naj pogledam v njegovo hišo. Vstopim in vzkliknem: „Kaj — statve imate?“

„Krosna“, mi je rahlo popravil, „saj jih imajo do malega v vsaki hiši.“

„Tako? Kdo bi si bil mislil! Še dandanes!“

Res — krosna, kakor sem jih poznal iz mladih let, samo manjša, kakor da so imela stara zastavna krosna medtem mlade.

Obudi se mi daven spomin. V Dragatuži pri Perčevih so imeli krosna kadar sem prišel k njim v vas, me je zmeraj zamikalo seči na polico po „Zgodbe“ s starinskimi podobami, ki so se mi zdele prikupnejše od podob v šolskih „Zgodbah“. Več so imele povedati moji domišljiji. In zdaj, pred Mentanovimi krosni se domislim, kako sem takrat bral o Goljatu: „Nosil je bronaste škornje in sulico, debelo kakor tkalsko vreteno“, — in kako sem zraven gledal krosna in tisto vreteno — ki mu pa pravijo „vratilo“ — in mi je pri tem zrasla velikanova postava v pravo razmerje: sključiti se mi je moral, drugače bi bil z glavo predrl strop Perčeve hiše.

Ogledujem si krosna, otipavam jih. V tem pride ded, Felikov oče, njegova mlada žena v beli noši prinese vina in prigrizek. Ded, ki je bil dolgo dobo v Ameriki, mi nazdravi: „Good luck“ in mi pomežikne, češ midva se že razumeva. Trčimo, prigriznemo. Jaz ne morem odtrgati oči od krosen, izprašujem, se motovilim okrog njih in žena mi s polnim zanimanjem razkazuje in imeňuje posamezne sestavine, jaz si zapisujem posamezne izraze in nerazumno rišem.

„Nu, sedi pa jih poženi, naj vidi, kako to teče“, pravi ded. In žena zleze na klop, pritisne na cokelj, krosna suho zaklopočejo, roke potakajo čolnek, pritolkavajo z bili in žena mi med delom razlaga pomen in opravilo brda z zobci, bil, ničalnic z okenci, zgornjega in spodnjega vratila in tako dalje vse do puha, ki se nabira na platnu in se imenuje „mah“. Do dvajset izrazov sem si zapisal, vesel obilne bere.

„Vidite“, pravim, ko žena konča, „tu stoje krosna - prestol hiš. gospodinje, krosna ki so nekoč oblačila možko in žensko Belo Krajino, kakor jih

poznam od mladih kolen in vendar ne poznam. Tako dolgo jih nisem videl, da se mi je vse razpuhtelo, podoba in beseda. In to meni, ki nosim v sebi toliko podob in besed. In ista je z drugimi stvarmi življenja. Ne bi znal več naštetih vseh delov voza, kolovrata, raznega orodja. In večina naših meščanov, tudi ako so izšli iz sela, ne ve več kaj prida o kmečkem delu in besedi, ki ga spremlja od kraja do konca in se ga tesno ovija, ker se je iz njega rodila. Vse to bi mi meščani in pomeščanjenci morali imeti vsaj v sliki, ako ne v modelu, in poimenovano do zadnje podrobnosti, da bi nam bilo vedno priročno. Tako pa se nam vse izmika v meglo in mrak, da ne poznamo več ne stvari ne besed zanje. To je velika škoda za domačnost našega mišljenja, za bogastvo jezika, za nazornost predstav, za živost govornice in stvarno izrazitost pisanja.“

Mladi Mike Prokšljčev, trinajstleten deček z onkraj Kolpe, sorodnik moj in Mentanovih — kdaj in od kod se je bil vzel? — mladi Mike je pri teh besedah bistro pogledal.

Gospodinja mi je razkazala in razložila še kolovrat, rašek, v melodičnem viniškem jeziku, ki se ji je mehko in zvočno snoval iz mladih ust, da jo je bilo slast poslušati.

Lepo sem se zahvalil vsem skupaj, zlasti njej, še vprašal to in ono, za slovo obžaloval, da ne morem krosen zadeti na ramo in jih odnesti v Ljubljano sebi in drugim v veselje in pouk.

Mike je bistro gledal. —

V Ljubljani, še ves topel od pre mnogih vtisov iz Bele Krajine, sem hitel pripovedovati o svojem odkritju vsakomur, ki me je hotel poslušati, zase sem pa še in še pregledoval svoje zapiske in si klical v spomin vse podrobnosti. Ali dolžnosti so me vpregle in po malem so spomini spet bledele.

Malo pred božičem mi v uradu zapoje telefon: „Tukaj Ani — kmalu pridi, presenečenje te čaka iz Vinice.“

„Kaj?“

„Boš že videl. Lepo igračko si dobil; ali pa ni igrača.“

Vrabe — konjička, ki zadaj piska, gotovo ne, v Vinici jih ne delajo. Kaj neki bo? Pohitim domov — vsa družina v krogu sklanja glave nad mizo in nekaj občuduje; na mizi pa stoje lična krosna, iz bukovine izdelana, z osnutkom in vsem,

kar je treba, vsak del s številko, in na bila privezan listič s številkami in izrazi. Poleg priloženo pismo s podpisom: „Mike Prokšljčev učenec meščanske šole v Črnomlju.“

Zdaj imam krosna doma, taka, kakršna stoje v Mentanovi in še marsikateri hiši v Vinici in okrožju, samo v pomanjšani obliki. Po njih merilu je Goljat pritlikavec.

In s tem, dragi Mike, ki si bistro gledal in ves čas molčal, kakor da te ni, potem pa storil, kar se ti je zdelo prav, srčna ti hvala za prelepo, domisljeno darilo. Del Bele Krajine si mi poslal, vonj mladosti in dragih spominov.

In tako, kakor stoje zdaj pri meni tvoja krosna, dragi Mike, bi morala stati okrog vsakega izmed nas, ki smo se ločili od doma, vsa hiša s človekom in obleko, z opravo, orodjem in posodjem od kleti do stropa in skedenj in kašča in vsa gospodarska poslopja, kovačnica, malinica, zidanica s prešo, sploh vse, kar nas je nekoč obkrožalo, bi morali imeti ves čas plastično pred očmi in vedeti vsemu pomen in ime, kakor poznamo ali bi vsaj morali poznati tovarne in vse naprave sodobnega življenja. A nikar se ne boj, Mike, da ti dajem s tem nove naloge. Sebi jih dajem in slovenskim pisateljem.

PASTIR

lišal gospodarja, ki je rohnol v hiši.

„Jutri zarana naj pobere svoje cunje in gre!“ je vpil.

Potem je preklinjal otrokovo mater.

V hlevu se je naslonil Tinek na kravo in se počasi zbral. Nekaj strašnega se je začelo nabirati v njem, to strašno ga je dušilo. Bilo mu je, da bi umrl. V nemi onemoglosti je škripal z zobmi, stiskal pesti in preklinjal gospodarja. Telo ga je žgalo, da se je krivil od bolečin.

„Vse me sovraži. Čemu sem na svetu?“ je stokal.

Vse njegovo spretepeno življenje je ležalo pred njim. Nič več ni mogel misliti na to, da bi se kdaj spremenilo.

„Ubijem se!“ si je dejal zagrizeno.

Izenada se je vzradostil ob misli, da bi se končal, da bi se tako maščeval nad vsemi.

„Kam naj grem?“ se je začel vpraševati. Misel se je vedno bolj določeno zadržala vanj. „Pastirjem se ni nikjer godilo bolje. Zdaj bodo zvedeli otroci, da sem bil tepen, zvedela bo Jožica...“ Zaklel je: „Prekleta, ki si me rodila!“

Topo se je zastrmel v grozo pred sabo. Potem se je spomnil na Franča, na norega Franča. Nori Franč se je obesil. Bilo je pozimi. Tudi njega niso trpeli.

V sencih ga je stiskalo. Misel na norega Franča se mu je vgnezdila v možgane ter ga ni več izpustila. Potem jo je začela podpihovati še ena misel, to je bila želja po maščevanju.

Nekam naglo je stopil k zidu, snel vrv, jo zadrnil na klin, napravil zanjko in se obesil.

„To imate, hudiči!“ To je bila njegova poslednja misel.

V hlevu je bila soparica, živina je globoko sopla...

Takrat je gospodinja odmaknila vrata in posvetila z leščerbo v hlev.

„Tinek, Tinek, vsega si sam kriv“, je začela očitati pastirju nekam proti jaslom, kjer je imel svoje ležišče. „Ali nisem še opoldne rekla — Jezus Marija!“

Ob steni je zagledala pastirja, visel je na zategnjeni vrvi.

Ženska se je brž zavedela. Segla je po srp in prerezala vrv. Pastir je padel na steljo. Zabuhel obraz je bil negiben, obležal je ko nezavesten.

Skočila je v hišo po moža in po blagoslovljeno vodo. Drgnila in premetavala sta ga, dokler ni začel odpirati oči, dokler se ni osvestil.

„Taka žaba, pa že kaj takega!“ je dejal Lah.

Pastir se je skrčil kakor klop, skrčil je prste na rokah. V zenicah, ki so pogledale po hlevu, tudi gospodarju in gospodinji naravnost v oči, se je zalesketal steklen sij.

„Kak razbojniški pogled!“ sta rekla skoraj oba hkrati.

Zunaj je pričelo rosiiti...

jo pravico do Požganice!“

Osem bajt je dalo deset ovac, a dve bajti nista imeli kaj zagnati.

„Zdaj pa seštejmo!“

„Tri krave, deset juncev, devet junic, trije konji in sedem in petdeset ovac“ je slovesno proglasil Nicnar.

„To je vse jazbinsko bogastvo!“ je rekel nekdo.

Lastnik Stane pa je vzdihnil:

„Namesto sto govedi in pet sto ovac, kolikor so včasih premogle Jazbine...“

Soseska je postala živahna, izhod, ki ga je tedne in mesece zamašila, je bil zdaj tu.

„Če natančno vzamemo, bo to štelo v Požganico kar dovolj. Vsi vemo, da je planina dandanes zelo zarasla, jase in prelihe so se močno skrčile in mnogo več živine bi se niti prepasti ne moglo!“ so modrovali nekateri.

„Kdo bo pa pasel?“ je vprašal Verhun.

Še preden je Jazbina utegnila razmisliti, koga bi izbrali za pastirja, je Naraglavski Tomaž skoraj vzkliknil:

„Pasel bom pa jaz!“

Vse ga je pogledalo, tega petnajstletnega, zdravega, rdečeličnega fantalina, ki je vstal in smelo zrl okrog sebe.

„Če pa pride Nadlar ali celo Du-

daš?“ so ga začeli strašiti nekateri.

„Naj le prideta!“ je drzno odgovoril Tomaž.

Zdaj je oče Naraglav sam pojasnil Jazbini predlog svojega sina.

„Morda to ni slabo. Moj sin Anzuh je pri Malgaju, kjer se je dobro izkazal. Zdaj ga hočejo menda dati na neko stalno mesto. Anzuh bo le imel nekaj besede. Dudaš in taki se ga bodo ogibali, to je gotovo. In mi Naraglavi smo bili zmeraj Slovenci, pri volitvah in povsod. To bo zdaj nekaj držalo!“

Koj je vsa Jazbina soglašala, da bo Tomaž za pastirja. Fantu je od veselja udarila rdečica v obraz.

„Juhe, jaz bom pa za pastirja!“

„Jaz mu bom pa na strani stal!“ je rekel Karpuhov Šantač.

„Potem bo vse prav!“

Že prihodnji dan je Jazbina zagnala živino na Požganico. Opoldne je bilo zgonišče na tratih pod Paludjem in vsa popisana živina je bila točno na zbirališču. Skoraj vsa Jazbina, kar je ležlo in hodilo, se je zbrala tukaj. Odtod so vodile čez potok Jazbino na Požganico stare, sedaj skoraj zaraščene gonje, koder so včasih zaganjali živino na pašo. Gizdavo so poskakovale vode zelene Jazbine in delile dva sveta; na desni strani sončna svetla Jazbina, na levi stene tihih, črnih lesov mo-

gočne Požganice, ki so v opoldanski soparici nepremično strmele v nebo.

„Ali smo vsi?“ je Nicnar pobaral gmajno.

„Vsi!“

Naraglavski Tomaž se je že po pastirsko resno postavil ob stran, z močno okovano gorjačo v rokah, okrog njega pa je poskakoval rjavi Tiras, njegov pomagač.

Staremu Smerdohu in Verhunu sta viseli puški čez hrbet.

Vsa Jazbina je bila praznično razpoložena, ker je doživljala zgodovinski dan. Vsa lica so bila vedra in zaupljiva, nikjer strahu, nikjer dvoma.

„Ali bomo?...“ je vprašalo nekaj nestrpnih glasov.

Tedaj je od glavlja Jazbine, sem čez Vrhunove bregove, potegnil lahčen veter, tisti veter, ki ob lepem vremenu z nezmotljivo natančnostjo potegne vsako poldne dol po globači Jazbine; ta veter je prinesel na svojih valovih oddaljene, srebrnočiste glasove zvona z Uršlje gore, ki je zvonil poldan. Rahlo so zbrneli njegovi glasovi nad glavami zbrane Jazbine.

Kar sami od sebe, brez povelja in brez poziva so zleteli z možkih glav klobuki, potem se je sklonilo desetero hrbtov in desetero kolen; vsa Jazbina je pokleknila na golo trato in se

oprta ob živino zatopila v molitev. Stari Smerdoh je molil naprej:

„... zato, da bi naše delo, ki ga ob tej uri začenjamo in za katero smo vsi trdno odločeni, imelo dober in trajen uspeh, oče naš...“

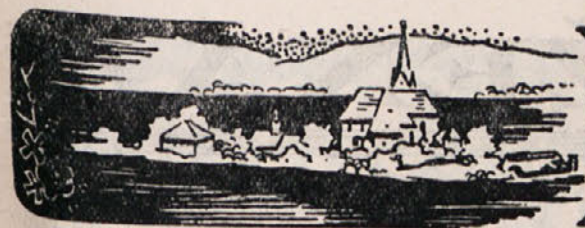
„Daj nam danes naš vsakdanji kruh...“ je v zboru odgovarjala klečeča Jazbina.

Nemo in nepremično so stale živale poleg klečavcev, kot bi čutile z njimi. Zadnji dih vetriča je odpihljal dol za strugo, daljni, trepetajoči glas zvona je zamrl, soseska se je dvignila.

„Zdaj pa nastopimo to pot v božjem imenu!“

Prekoračiti so morali bistro Jazbino, ki jih je ločila od Požganice. Prej je bil tu most, a zdaj je bilo treba potok prebroditi. Na čelu črede so šli Nicnar, Naraglav in Smerdoh, vsak z eno živaljo na otvezi, za njimi pa ostala čreda, najprej goved, konji in naposled ovce. Tik za čredo sta stopala pastir Tomaž s Tirasom in Karpuhov Šantač, za njima pa Jazbina. Voda je bila ob tem času majhna.

Slehernega je preletelo posebno čustvo, ko je prebrodil potok in začutil pod nogami zemljo svete Požganice. To čustvo se je soseski strnilo v eno samo veliko, nadzemsko silo združene Jazbine, ki je zedinjena korakala za svojim ciljem.

Po naši zemlji

Tudi to je na Koroškem mogoče

Vsem dobro znani tov. Anton Gril, pd. Jegart na Plaznici, je moral po trikratnem nacističnem zaporu in trinapol letnem trpljenju v prisilnem izseljeniškem taborišču doživeti naslednje ravnanje „demo-kračičnega“ sodišča v Celovcu:

Dne 2. 5. t. l. je bila obravnava zaradi vrnitve posestva, ki ga je svojčas pod pritiskom nacističnega nasilja moral prodati. Vsakomur na Koroškem je znano, kakšen je bil tedanji položaj: Saj zavednim Slovencecem nacistične sodnije in oblastniki niso izročili niti podedovanih posestev.

Celovškemu sodišču pa, kakor izgleda, to še ni prišlo do ušes. Nasprotno: Po enoletnem presledku v procesu je sodišče klicalo proti Grilu priče, ki naj bi dokazale, da tako v njegovem primeru napram koroškim Slovencecem v obče nacisti niso izvajali prav nobenega nasilja!

Anton Gril je moral vzeti iz ust teh prič na znanje, da so vse njegove izdatke o nacističnem nasilju že takoj po priključitvi Avstrije k Nemčiji marca 1938 izmišljene, marveč se je koroškimi Slovencecem godilo „presenetljivo dobro“!

Ker se tov. Grilu in njegovemu zastopniku to vendarle ni zdelo povsem jasno, so priče poskušale prepričati Grila, da bi se moral vendar on in tudi ostali Slovenci spominjati, da so ravno oni bili v resnici nacisti: Gril je menda nosil nekaj dni po priključitvi, ko je prvič prišla k

njemu „na obisk“ geštapa, mikroskopično znamenje, s katerim je izražal svoj rešpekt pred črnimi škornji... Koroški Slovenci pa so ob plebiscitu 20. aprila 1938 „na čudo“ postavili celo vrsto „vzornih občin“!

Priče, ki so pred „demokraciznim“ sodiščem v Celovcu cele ure iznašale takšne in še bolj čudovite dokaze, da se ne Grilu ne koroškimi Slovencecem „niti ni moglo“ kaj zgoditi, so bili:

SA-Standartenführer Hans Steinacher iz Miklavčevega,

SA-Standartenführer Sepp Welz iz Bistrice pri Pliberku,

nacistični Bezirksbauernführer v Velikovecu Hubert Manner,

NSDAP Ortsgruppenleiter Karl Tributsch iz Miklavčevega,

NSDAP Ortsgruppenleiter Franz Treul iz Železne Kaple,

prov. NSDAP Ortsgruppenleiter Oskar Semanek iz Arriach in

bivši geštapovec Hans Sellak iz Celoveca.

Ker je proces še v teku, žal ne moremo poročati o vseh podrobnostih. Nikakor pa se ne bi čudili, če bi na že sklicano prihodnjo obravnavo proti tov. Grilu in koroškimi Slovencecem prišel priča kot najbolj verodostojna osebnost Velikega nemškega rajha iz svojega tibetanskega brloga celovški gospodi nepozabni: Adolf Hitler!

O prihodnji obravnavi in o procesu bomo naše bralce še podrobno obvestili.

Kotmara ves. — V četrtek so gospodari iz Kotmare vasi, št. Gandolfa in Prebelj govorili o načrtu za potrebni vodovod. Neki inž. iz Celovca je projekt razložil in nato je bila zelo živahna diskusija, ki je pokazala, da uresničenje načrta ne bo šlo brez težav, ker je nekaj ozkosrčnih in sebičnih posestnikov skoraj vse razbičilo. Upamo pa, da bo kljub temu uspelo ter bomo zgradili vodovod, da bodo vsaj št. Gandolfčani in Prebeljanci imeli vodo, ki jo morajo ob suši voziti po eno uro daleč od Drape ali pa od kotmirškega potoka.

Naša požarna bramba je imela v četrtek gasilno vajo. Priznati moramo, da je dokazala veliko spretnost, ker so od signala do izvoza z avtomobilom potrebovali samo pet minut. Upamo, da bo tudi v primeru nujnosti tako delovala.

Tudi našim materam so priredili najmlajši pristrčno slavlje. Prireditelj je uspela in so bili res zadovoljni. Kar so prinašali otroci, je prišlo res iz srca in našlo tudi pot v materino srca. Takih ljudskih prireditelj si še večkrat želimo.

Dobrla ves. — Slišali smo že, da so se naši najmlajši iz Dobrle vasi in iz okolice zadnje čase zelo razgibali. Kar novo življenje je nastalo v njih vrstah, kakor da bi se jim odpiral nov svet, svet prej nepoznane lepote in ko ga spoznavajo vedno bolj in bolj ga vzljubljajo, čeprav jim branijo, že nežni deci, da bi spoznali in uživali vse te sladkosti in pili lepo domače besede, lepe slovenske knjige in poezije, ker jim zapirajo vrata v domači kulturni svet in jim vsiljujejo tujega. Le kakor iz daljnih dalj pronicne včasih žarek slovenske toplote v katero mlado, nepokvarjeno srce in zahrepeni po čim globljem spoznavanju svojega, kar mu skušajo s težko zaveso zakriti. In čim bolj trpijo zaradi tega, bodisi v čim bolj ali na cesti, tem globlje in tem meljitejšo ljubijo svoje. In tako se je zgodilo: dekletca so se zmenile, kaj bi, če bi svojim mamicam priredile materinski dan, zdaj v maju, ko je tako lepo. Mamice, naše dobre mamice, hočemo razveseliti, to da v naši domači besedi, ki nam gre

tako iz srca in bo našla gotovo pot tudi v srca, ki nas toliko ljubijo, v srca naših mamic. Pa so naprosile Rožico, hčerko tovarišice dr. Sienčnikove, da bi ona prosila svojo mamo, da bi jim priskočila na pomoč. In res dr. Sienčnikova jim je z veseljem ustregla in prevzela to nalogo.

Prišle so na prvo vajo. V začetku jih je bilo še malo, toda čim dalje več jih je prihajalo, da jih je bilo že preko trideset. Več jih zaenkrat nikakor ni mogla sprejeti, že zaradi premajhnega prostora in ker jih je bil že cel razred, ne bi mogla imeti čez vse zadostnega pregleda. Poleg deklet so pričeli prihajati tudi fantje in silno veselje in zanimanje so pokazali za slovensko petje, simbolične plese s petjem, branje mladinske literature in izrazili so kmalu tudi željo po igrah. Žalostna in s težkim srcem so morala nekatera dekleta, zaradi nasprotovanja domačih in drugih zaslepljenih in kratkovidnih krogov izostati.

Tako so se polni navdušenja in iskrenega veselja pripravljali pod vodstvom dr. Sienčnikove na materinski dan. Toliko mnogovrstnega brstja in cvetja so si v kratkih tednih pred materinskim dnevom osvojili, s katerim so zares nad vse prijetno presenetili dne 14. t. m. nad vse pričakovane številne gledalce in to kljub vsemu nasprotovanju od različnih strani.

Najprej je šolar Šturm Flori odprl prireditev nato je zbrane pozdravila šolarka Parte Pavla. Sledil je ples z nastopom štirindvajsetih deklet s pesmijo: „Jaz pa grem na zeleno travico nabirat rožice za mojo mamico“. Nato je bila deklamacija dveh deklet: „Deklica in materino srce“. Deklamirali sta Lajconi in Keimbacher. Spet ples: „Pri bistrem potoku“, pri katerem je sodelovalo dvajset deklet. Nato spet deklamacija: „Ne damo se“, deklamirala Sienčnik Štefan in Stare Štefan. In še igrice: „Tri mamice“, ki so jo igrale Vovk, Lipnik, Rutar, Lajconi in Močnik. Pa še solospjev Sienčnik Rožice: „Slovenka sem“ in dvogovor dveh deklet: „Bog vse vidi“, kar

sta govorili Germadnik in Zelodec Marija. Potem je nastopil Taupe z deklamacijo: „Oče in mati“. In še ena deklamacija: „Pomlad 1944“ od Župančiča, recitirana od Stare Tinice, Šturm Milke in Rat Zofke. Ni jim še zmanjkalo sporeda. Videli smo balet s petjem po Dragotinovem: „Deček in cvet“. Devel deklet je bilo kot cvetke oblečenih in sredi med njimi deček. Krasna slika je bila in so jo morali na splošno željo ponoviti. Melodijo, kretnje in obleke in vse druge pester slike je naštevala dr. Sienčnikova. In še so nadaljevali in sicer z igrice: „Zvezda“ z dvajsetimi mladimi igralci. Nato je deklamirala Krainer Cvetka: „Za materinski dan“. Po tem obširnem, nad vse dobro podanem sporedu, so ob zaključku dali simbolični ples s petjem „Njav čez izaro...“

Uspeh prireditve je bil popoln. Navdušenju in priznanju vseh navzočih pa ni hotelo biti konca. Otrokom so žarele oči od ponosa in sreče.

Medborovnica. — Več desetletij je bila pri Cingelcu na Trati gostilna. Radi so se oglašali pri Cingelcu gostje od blizu in daleč. Bila je prijetna izletna točka, pa tudi nešteto iger so tam igrali domači igralci in druga društva so prihajala čisto gostovat. Splošna je želja, da bi pri Cingelcu spet odprli gostilno, ker je tudi lokalna potreba dana. Zaradi tega se je Hranilnica in posojilnica v Glinjah potrudila, da bi spet obnovili gostilniško koncesijo. Toda, kakor je bilo pričakovati, skušajo na vse mogoče načine dodelitev koncesije ovirati. To se je jasno izkazalo tudi dne 12. maja t. l. pri seji občinskega odbora v Medborovnici, na kateri je bila kot glavna točka dnevnega reda potrditev gostilniške koncesije pri Cingelcu na Trati.

Župan je poročal, da je o dodelitvi koncesije razpravljal z obrtniškim referentom Medvedom pri deželni vladi v Celovcu. Iz njegovega poročila ni bilo težko spoznati, da so v Celovcu in tudi župan sam, poznan kot bivši nacist, proti izstavitvi obrtnega dovoljenja. Kot vzrok so navedli drugo gostilno na drugi strani ceste, da torej ni lokalne potrebe. Vemo pa, da je ta izgovor jalov, vzrok je edino le ta, da šovinističnemu županu ne gre v sklad z njegovo proti nam nastrojeno miselnostjo, da bi slovenska Hranilnica in posojilnica dosegla obrtno pravico. Županovemu stališču so se pridružili odborniki tako imenovanega „Wirtschaftsblocka“. Značilno je tudi, da se je odbornik Franc Fric oprostil od seje in poslal svojega namestnika, zagriženega narodnega odpadnika, da se sam ne bi razgalil pred pristaji KLS-a, ker je itak že znan kot protiljudski element in spekulant. Na opozorilo našega zastopnika, da mora prevladovati v občinskem odboru objektivnost in nepristranost, ter da je gostilniška koncesija pri Cingelcu upravičena že zaradi tega, ker je bila tam že desetletja priljubljena gostilna, so ostali socialisti, razen župana, glasovali za dodelitev koncesije. Na ta način je naš zastopnik s pametnim in odločnim nastopom dosegel, da so z njim pritrdilno glasovali štirje socialisti in je bil na ta način predlog za dodelitev gostilniške koncesije pri Cingelcu na Trati, sklenjen in odobren in sicer s petimi proti štirim glasovom.

Sele — Zgornji Kot. — Le redko kdaj beremo v našem listu novice iz Sel, čeravno je tudi pri nas vedno kaj novega. Naši delegati pa, ki so bili na okrajnem ustanovnem občnem zboru DFDL v Borovljah, so tam slišali o važnosti dopisovanja. Da bo naš edini borbeni slovenski list za nas vse še bolj zanimiv in priljubljen, smo sklenili, da bomo od časa

VABILO

na redni občni zbor, ki bo v nedeljo, dne 4. junija 1950 ob 8 uri v dvorani gostilne „Roth“, Celovec, Pfarrhofgasse 8.

Vabimo vse bivše izseljence, da se polnoštevilno udeležijo občnega zbora svoje organizacije!

Po občnem zboru bo v Mestnem gledališču gostovalo Slovensko narodno gledališče iz Ljubljane z veselo opero:

„Ero z onega sveta“

Gostovanje je bilo predvideno za proslavo dneva izseljencev že v aprilu. Vsled tehničnih zaprek pa je takrat izpadlo. Da bi vendarle omogočili vsem izseljencem obisk tako redke predstave, smo svojčas položili tudi občni zbor Zveze slovenskih izseljencev.

Zveze slovenskih izseljencev

do časa tudi od nas poročali in tako prispevali, da bo list postal res naš.

Življenje nas Selanov je trdo. Zasluge iščemo edinole v gozdu, ko sekamo les za Voitla ali za Hollenburga. Delavci smo ali revni mali kmetje, kajti do kakšnega gozdnega čuvaja se od nas nihče ne povzpne, zato skrbi že gospoda, da zavzamejo taka mesta ljudje, ki so nam sovražno nastrojeni in niti besedice ne znajo slovenski. Nekateri mali kmetje in delavci smo popolnoma odvisni od graščinske gospode, ki si domišlja, da lahko dela z nami kar hoče. Na primer: Hanžjevo hubo je imel petintrideset let v najemu Uznik Ludovik skupno z Dovjak Jožo. Zdaj je moral v teku nekaj dni zapustiti hišo z vsem inventarjem, kljub temu da so Dovjaku Jožetu obljubili, da lahko ostane še eno leto na kmetiji. Sedaj bodo del zemljišča spet oddali drugim kmetom v najem, ostalo pa bodo nasadili z mladimi smrekami.

Mi Selani pa pravimo. Zemljo ti-stemu, ki jo obdeluje! in prišel bo čas, ko bomo obračunali s svojimi izkoriščevalci in pijavkami in si priborili svojo staro pravdo, da bodo hiše, gozd in planine last vseh Selanov in bomo na svoji zemlji sami gospodarji.

Uznik Albin se je pri delu v gozdu težko ponesrečil. S sekiro se je vsekval v desno nogo in zadobil globoko rano.

Dne 22. maja t. l. je tov. Ogris Janko na občini poročil Maleja Ludovika in Bisaro Zofi. Nato sta se na Žihpoljah poročila po cerkvenih obredih. Želimo zavednemu paru, tovarišu Ludoviku in Zofiji, mnogo sreče!

Sele — Cerkev. — Na zadnji občinski seji smo sklepali o proračunu za leto 1950. Proračun je bil stvarno postavljen in smo ga odobrili. V proračunu je tudi znesek 18 tisoč šil. za potrebno notranjo ureditev naše ljudske šole, kakor nove peči, tla in drugo. Ta znesek pa ni krit z občinskimi dohodki, zato smo se obrnili na deželno vladu za prispevek. Mislimo, da deželni vladi ne bo nemogoče naši upravičeni zahtevi ustreči, če na drugi strani razpolaga s stotisoči za izzivalne proslave 10. oktobra.

Na dnevnem redu je bila tudi zaposlitev delavca na cesti od Luznerja v Zgornji Kot. Tovariš Ogris Janko je takoj predlagal Maleja Jankota, ki je brezposeln. Predlog je pro-dril, samo Voitkovi gospodi Male ni bil po volji. Gozdni čuvar Schützer Valentin in gozdarski mojster iz Gorici sta ugovarjala tovarišu Ogrisu, kako je mogoče človeka kot je Male zaposliti. Seveda je to razumljivo, ker je bil Male štiri leta partizan in tuja gospoda bi rajši videla na cesti kakšnega tujca. Tovariš Ogris jim je primerno in stvarno odgovoril tako, da sta morala utihniti.

Dne 16. maja t. l. pa smo položili na domačem pokopališču k zadnjemu počitku Travnika Matevža, po domače Ridovca. Vse življenje je bil zaveden Slovenec in je tako vzgojil tudi svoje otroke. Mnogo ljudi ga je spremilo na njegovi zadnji poti.

STRAN NAŠIH ŽENA

Tudi letos na počitniško kolonijo v Jugoslavijo

Lansko leto je Antifašistična fronta žena organizirala nad 350 šolo-obveznih otrok, ki so prebili počitniške dneve v naši matični državi — novi Jugoslaviji. Otroci so bili tam v dveh izmenah in preživeli prekrasne tedne ob Jadranskem morju v Banjolah pri Puli in Selcah pri Cirkvenici. Matična država je podvzela vse in nudila našim otrokom vse možnosti, da so se počutili kakor doma. Predvsem prvovrstna in obilna hrana, čisti morski zrak, vsak dan kopanje in plavanje v morju, kratki izleti in opoldanski počitek so deco zelo zadovoljili. Da so imeli otroci res lepo in da so imeli dobro in zadostno hrano, priča dejstvo, da so vsi od prvega do zadnjega pridobili na teži — nekateri so pridobili celo po 4 in 5 kg. Poleg tega je bila kolonija preskrbljena s prvovrstnim osebjem kakor z vodiči, vzgojitelji, sanitetno oskrbo in učiteljico fizikulture. Otroci so se učili razne pesmi, plese in kratke prizore, ter tudi nastopali na prireditvah.

Tudi letos bo večje število naših otrok imelo možnost, da preživijo počitnice v Jugoslaviji. V to svrho že zbiramo šoloobvezne otroke — v prvi vrsti pa one, ki so zdravstveno oslabei. Kraji, kjer bodo letos naše

kolonije, so Sušak-Peči ob morju in za one, ki jim zdravnik odsvetuje morskno klimo ter priporoča planinski zrak v Tolminu. Tudi letos je poskrbljeno za vse osebe, za vodiče, vzgojitelje, sanitetno pomoč itd., da

se bodo otroci počutili čim bolje. Ti kraji so zelo lepi in nalašč za uživanje vseh krasot. V stari Jugoslaviji so imeli možnost samo bogati ljudje in njih otroci, da so uživali vse lepote teh krajev. Nova Jugoslavija pa predvsem skrbi, da se v teh lepih obmorskih in planinskih krajih odpočije delovno ljudstvo.

V Sloveniji bo odšlo na počitniško letovanje 40.000 otrok in mladine

Priprave za počitniško letovanje otrok so v polnem teku. Za letovanje so izbrani najlepši kraji republike Slovenije in Hrvatske. Z republiko Hrvatsko menjavajo kraje, Slovenija sprejema njihove otroke, ki so potrebni višinske klime, slovenski otroci pa odhajajo na Jadran. Vsi otroci so pred odhodom na letovanje zdravniško pregledani in poslani tja, kjer jim bo po zdravniškem mnenju klima najbolj prijala. Letovanje otrok nadzira strokovno osebje.

V kolikor že ne obstojajo letovi-

ščarski domovi, bodo v ta namen preurejeni mladinski domovi in šole. Za vse to je treba mnogo priprav in dobre organizacije. V pripravah sodelujejo Ministrstvo za socialno skrbstvo, Rdeči križ, sindikati, mladina in žene.

Tako obširna akcija je mogoča samo s podporo oblasti in množičnih organizacij, ki delajo za skupnost in dobrobit naroda. Da bi se število zvižalo še preko 40.000, so množične organizacije sklenile, da se izvede zbirna akcija v mesecu maju, da se s temi sredstvi podpre

okraje, ki nimajo zadosti proračunskih sredstev na razpolago, da bodo poslali vse otroke, ki so potrebni višinske ali morske klime, na letovanje. Tako skrbi država, ki gradi socializem, za svoj naraščaj in mladino. Pa pogledjmo, kako je v Avstriji. Kdo bo lahko poslal svojega otroka na letovanje? Tisti, ki ima denar. Za delavske otroke in otroke malih kmetov so letovišča le sanje. In kdo bi bil letovanja najbolj potreben? Ravno ti otroci, da bi se na letovanju okrepili in nabrali novih moči.

Dan za dnem klevetajo Jugoslavijo, vendar pa vidimo iz vseh teh velikih in malih akcij skrb za delovnega človeka. Akcija za letovanje otrok bo še pred „Tednom matere in otroka“, ki bo v začetku junija.

V Jugoslaviji prirejajo razne tedne kot „Teden matere in otroka“, „Teden gozdarstva“, „Teden cest“ itd. in vse te akcije so le v korist ljudstva kot vidimo iz akcij pred „Tednom matere in otroka“ in v izreku „le v skupnosti je moč“.

N. H.

Nasveti za matere

NADALJEVANJE

Priporočljivo bi bilo, da doji vsaka mati vsaj do 6. ali 8. meseca otrokove starosti. Odstavljanje otroka od prsi naj se izvede postopoma, to je mišljeno tako, da mati zamenja vsaki teden en obrok z umetno prehrano. Zelo škodljivo je za otroka, če ga nenadoma odstavi in spremeni hrano. Mati naj ne odstavlja otroka v vročih poletnih mesecih ali mrzlih zimskih mesecih. Poleti je otrok izpostavljen driski, po zimi pa prehladom. V vročih dnevih damo otroku malo manj za jesti.

Pri zalivanjih ali umetno hranjenih otrokih velja glede sadnega soka, prikuhe po 5. mesecu starosti in gostega večernega obroka isto kot sem navedla pri prehrani dojenčka. Do končanega tretjega ali četrtega meseca starosti mleko zalijemo z vodo na polovico, torej polovico vode in polovico mleka. Na 1 del povprečno vzamemo 1 kavino žličko sladkorja. V tem času lahko uporabljamo na mesto vode kamilični čaj in s tem mleko zalijemo. Pozneje, ko pričnemo zakuhati, čaj odpade. Prvih 6 do 8 tednov v mleko ne zakuhamo ničesar. Po tej starosti na redko zakuhamo zdrob, riž, ovsene kosmiče ali moko. Za zakuhanje se dobijo razne otroške moke in preparati, ki pa niso vsi priporočljivi, posebno če jih mati prav ne pripravi.

Priprava zdroba, riža itd.: Vse te stvari zakuhamo na vodi. Mleko skuhamo posebej in šele ko je vse skuhano, zmešamo skupaj. V mleku se uničijo vitamini, če se dalj časa kuha. Najbolj pripravno je, da skuhamo riž, moko hkrati za vse obroke dneva. Na ½ l vode zakuhamo 1 do 2 jedilni žlici riža, voda se pri kuhanju doliva kar se povre. Riž skuhamo, da razpada in nato ga pretlačimo skozi sito in dodatek k mleku je gotov. Moko popreje na ognju brez masti svelo prežgemo, kuhamo 10 do 15 minut. Ovsene kosmiče kuhamo prav tako kot riž. Zdroba vzamemo na en obrok 1 ½ kavine žličke in ga kuhamo 15 do 20 minut. Tudi zdrob lahko skuhamo za ves dan hkrati. Vse te stvari, ako jih pripravimo za ves dan, moramo postaviti na hladno. Mleko v privatnih hišah navadno kuhamo sproti. Za dodatke pa je mnogo primernejše, če jih pripravimo za ves dan.

Pri dvovrstni prehrani, to se pravi, če mati doji in dodaja, je zelo važna luknjica na cuclju. Luknjica na cuclju mora biti majhna, da hrana kaplja skozi. Če ima otrok večjo luknjico, da brez truda pije iz steklenice, se bo sam odstavil od prsi in bo rajši imel stekleničko, ker tam brez truda dobi hrano.

Pri umetni prehrani moramo zelo paziti na čistočo. Za mleko mora-

mo uporabljati vedno eno in isto posodo, ki mora biti vedno skrbno umita. Stekleničko in cucelj moramo takoj po hranitvi umiti z vročo vodo in shraniti. Cucelj enkrat dnevno prekuhamo.

Pri mleku po možnosti pazimo, da ni od bolnih krav, posebno od tuberkuloznih krav. Če ne vemo, kakšno je mleko, ga pustimo 1 do 2 minuti dalj povreti, da uničimo bakterije.

Kakor pri dojenčkih in še bolj pri zalivanjih je važen red v obrokih. Če otrok spi, ga je treba zbuditi, ko pride čas obroka. Otrok se bo navadil na red in bo sam zahteval, ko bo prišel čas hranjenja.

Še enkrat poudarjam, da je pri otroku pravilna prehrana, red v obrokih in snaga tričetrt zdravja.

IZ ORGANIZACIJE
AFŽ
ANTIFAŠISTIČNA FRONTA ŽEN

Hodiže: Na svojem sestanku dne 18. maja 1950 so žene obravnavale razne probleme, ki neposredno tičejo tudi žene same. Predvsem so obsojale, da je v proračunu koroške deželne vlade za obletnico 10. Oktobra določenega toliko denarja, namesto da bi ta denar uporabili za druge socialne namene, ne pa v take hujšakško-šovinistične. — Sklenile so, da bodo prav na široko organizirale otroke za počitniško kolonijo. — Prirejale bodo enodnevnne vkuhalne tečaje. — Posebno zainteresirane so bile na tem, da bi naredile skupni izlet v Železno Kaplo ter tam obiskale naše žene in partizanske grobove.

Želuče. — Žene so na svojem sestanku AFŽ sklenile, da bodo skupno organizirale čim več otrok za počitniško kolonijo. Priredile bodo tudi enodnevni tečaj za vkuhanje, čim bo sadje. Skozi leto bodo pridno delale ročna dela in razne izdelke, katerim bodo imele v jeseni razstavo. Naredile bodo tudi izlet v Železno Kaplo na partizanske grobove.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: France Košutnik. Tisk: Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschließfach 17.

OBJAVA

Rdeči križ Slovenije je našo organizacijo AFŽ povabil, da spet pošljemo okrevanja potrebne otroke na letne počitnice in sicer na morje v Sušak in v Tolmin. V pošteev pridejo otroci, ki so zdravstveno ali socialno potrebni, v starosti od 7. do 14. leta. Prijave je treba poslati najkasneje do 4. junija t. l. na Pokrajinski odbor AFŽ v Celovcu, Salmstrasse 6. Priloženi morajo biti naslednji dokumenti.

1. krstni list,
2. domovinski list,
3. zdravniško izpričevalo iz katerega mora biti razvidno, če je otrok za morskno ali za planinsko klimo, in
4. izjava staršev, ki mora biti potrjena od priče, ki starše in otroka pozna.

Otroke bomo delili v dve skupini. Otrokom, katerim zdravnik priporoča morje, gredo v Sušak, ostali v Tolmin.

Antifašistična fronta žena
Pokrajinski odbor

Poletni vozni red

Dne 14. maja je stopil v veljavo novi poletni vozni red.

Po za nas važnih progah vozijo vlaki v naslednjem redu:

Iz Celovca v Pliberk: 6.00, 9.12, 13.12, 18.10;

Iz Pliberka v Celovec: 6.23, 10.50, 14.50, 18.25;

Iz Celovca v Področje: 6.55 (samo v nedeljah in ob praznikih), 9.10, 13.25, 18.13;

Iz Področja v Celovec: 6.25, 11.30, 16.20, 18.15 (samo v nedeljah in ob praznikih);

Iz Sinče vesi v Železno Kaplo: 6.50, 9.55, 13.55, 18.50;

Iz Železne Kaple v Sinčo vesi: 5.25, 9.50, 13.55, 17.30;

Iz Celovca v Beljak: 0.08 (pogonski), 3.27 (brzec), 4.50 (pospešeni), 6.10, 7.48, 9.05 (brzec), 10.00, 11.19, 12.40 (brzec), 13.20, 14.32, 15.10 (brzec), 16.00, 17.30, 18.30, 20.38, 21.17 (pogonski brzec);

Iz Beljaka v Celovec: 0.50 (brzec), 5.10 (pogonski, v delavnikih do Vrbe), 5.45 (pogonski brzec), 6.25, 7.57, 8.54 (po-

gonski pospešeni), 9.10 (brzec po napovedi), 9.55 (pogonski), 10.30 (pogonski brzec), 10.43 (pogonski po napovedi), 11.35, 13.00, 13.45 (brzec), 14.40 (pogonski), 16.05 (pospešeni), 17.24, 18.15, 20.22 (pospešeni), 20.50, 23.05 (pospešeni);

Iz Svetne vesi v Borovlje: 6.00, 7.30, 9.44, 12.10, 14.05, 17.04, 18.45;

Iz Borovelj v Svetno vesi: 6.34, 9.14, 11.34, 13.40, 16.30, 18.10, 19.20;

Iz Beljaka v Področje: 8.00, 10.25, 13.00 (po napovedi), 13.42, 18.05;

Iz Področja v Beljak: 6.15, 11.50, 14.45 (po napovedi), 16.10, 18.10;

Iz Beljaka v Podklošter: 4.35 (brzec), 6.00, 9.10, 13.34, 16.45 (brzec), 18.14, 20.43 (od 1. 7. do 19. 9.);

Iz Podkloštra v Beljak: 0.02 (brzec), 6.57, 9.10, 12.10, 13.02 (brzec), 16.41, 20.07, 22.32 (od 1. 7. do 17. 9.);

Iz Podkloštra v Vrata—Megovarje: 5.46 (brzec), 6.57, 10.07, 14.35, 18.07 (brzec), 19.10, 21.26 (od 1. 7. do 17. 9.);

Iz Vrata—Megovarje v Podklošter: 6.23, 7.45 (do 20. 6. in od 18. 9. samo ob delavnikih), 8.44 (od 30. 6. do 17. 9. dnevno, v ostalem v nedeljah in ob praznikih), 11.42, 12.10 (brzec), 16.12, 19.42, 22.11 (od 1. 7. do 17. 9.), 22.50 (brzec);

Iz Podkloštra v Koče—Muto: 6.47, 9.55, 14.25, 19.05;

Iz Koče—Muta v Podklošter: 4.25, 6.40, 14.15, 17.25;

Iz Beljaka v Beljaške Toplice: 4.35 (brzec), 6.00, 9.10, 13.34, 16.45 (brzec), 18.14, 20.43 (od 1. 7. do 17. 9.);

Iz Beljaških Toplic v Beljak: 0.17 (brzec), 7.21, 9.38, 12.34, 13.15 (brzec), 17.09, 20.31, 22.53 (od 1. 7. do 17. 9.);

Iz Celovca v St. Vid: 1.42 (brzec), 5.48, 6.45 (pogonski brzec), 10.06 (brzec od 30. 6. do 16. 9.), 11.16 (pogonski brzec), 12.00 (pogonski), 13.10, 14.40 (brzec), 17.01 (pospešeni), 17.45, 18.39, 20.45, 23.59 (pospešeni);

Iz St. Vida v Celovec: 3.00 (brzec), 4.19 (pospešeni), 7.06 (samo v nedeljah in ob praznikih), 9.10 (pogonski), 10.34, 12.08 (pospešeni), 13.45 (pogonski), 14.33 (brzec), 17.58 (pospešeni od 3. 6. do 16. 9.), 19.35, 20.56 (pogonski brzec), 21.40.